

2273

సాహిత్యం

భారతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 3

నామకరణము 1-4-1980

సంచిక 11

—* ఈ సంచికలో *—

- 1) పురుషార్థ సుధానిధి.
పితృభక్తి కథనము (శివశర్మ కథ)
- 2) నేటి కథానికా సాహిత్యపు తీరు తెన్నులు.
- 3) శ్రీమద్రామాయణము - యోగదర్శనము.
- 4) కన్యకా సౌందర్యము.
- 5) శివసాయుజ్యము. (పద్య)
- 6) డాడాయిష్టు కవిగా పతాభి.
- 7) 'ఆంధ్ర సాహిత్యంలో మిన్నంటిన కంకంటి.'
- 8) గ్రంథసమాలోచన.
నగ్నముని - కొయ్యగుర్రం.
- 9) నాకు నచ్చిన కావ్యం :
ఖడ్గనారాయణం.
- 10) 'నానాచిరార్థ సూక్తినిధి నన్నయ.'
- 11) చిత్రకావ్యము - చిత్రకవిత్వము.
- 12) ఈపక్షంలో.

1—16—1980 సంచికలో విశ్వనాథ వర్ణన వైశద్యము, తెలుగువారు తమిళభాషా సేవ, చారిత్రక నవల
చిన్ననాయకుడు, చిలుకూరి ముగళమ్మ పదం, మొదలగునవి ఉంటాయి.

—* 1, 16 పేజీలలో ప్రచురింపబడును *—

చందా

సంవత్సరమునకు రు 10-00.

అర్థసంవత్సరమునకు రు 5-50.

విడిచితి 50 పై

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

సంపుటము 8

రాజమహేంద్రవరము 1-4-1980

సంచిక 11

పు రు షా ర్థ సు ధా ని ధి

ధర్మస్కంధము - దశమాధ్యాయము.

పితృభక్తి కథనము (శివశర్మ కథ)

బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరాదుల అర్చనము కంటెను, తీర్థ సేవనము కన్నను, మహాతపస్సు కంటెను, గొప్పదానము కంటెను, పితృభక్తి విశిష్టమైనది. దాని కొక్క యితిహాసము కలదు.

పశ్చిమ సాగరతీరమున ద్వారక యను పురము గలదు. అందు శివశర్మ యను బ్రాహ్మణోత్తముడు గలడు. ఆతనికి యజ్ఞశర్మ, వేదశర్మ, ధర్మశర్మ, దేవశర్మ, సోమశర్మ యను ఐదు కొడుకులు లైన ఐదు గురు పుత్రులు గలరు. వారందఱు పితృభక్తిని మించిన ధర్మము లేదని నిత్యము పితృసేవాపరాయణులై యుండిరి.

బ్రహ్మవేత్త యగు శివశర్మ కుమారుల పితృభక్తిని పరీక్షింపఁ గోరెను. మాయ కల్పించి, మీతల్లి మరణించినదని యామెను కుమారులకుఁ జూపెను. దైవ సదృశుడైన భర్తను నిన్ను, మమ్ము, విడిచి యామె వెడలిపోయినది. ఇక మే మెట్లు బ్రదుకఁగలమని వారనిరి.

వాడియైన ఖడ్గమున నీమె దేహమును ఖండించి యెచటనైనను బ్రాణవేయుమని శివశర్మ కుమారుడైన యజ్ఞశర్మ వాడేగించెను. ఆతడు తండ్రి యానతిని నిర్వర్తించెను.

యజ్ఞశర్మ పితృభక్తిని గ్రహించి శివశర్మ వేదశర్మను బిలిచి 'మదనపీడితుడైనా న్త్రీ తనిదే నిలువఁజాల కుంటి.' నని పలికి; మాయచే నొకకాంతను బ్రదర్శించి, నానిమిత్త మామెను గొనిర మ్మని యాడేగించెను.

ఇట్లు తండ్రి యానతి గొని దేవశర్మ యానుందరికడ కేగి, వాతండ్రి శివశర్మని స్మరింపించుచున్నాడు. ఆతని సేవింపుమని కోరెను.

'జరాపీఠిదేహుఁడైన నీతండ్రిని నేను పొందజాలను. సకల సౌభాగ్య లక్షణములును గల నిన్నే రమింపగోరుచుంటిని. వాయాలింగనమున నీకు మహాభాగ్యము కలుగఁగలదు' అని యామె బదులు పలికెను. ఆ పలుకులు విని దేవశర్మ 'వీరచనము ధర్మయుక్తము గాను. వాతండ్రి యభిమతము దీర్చుటకై నీవేది కోరిన నీయగలను. వాత పో బలమున నింద్రాదిదేవతలైన నీకడకు రప్పించి చూపఁగలను' అనెను.

అట్లయిన 'నింద్రాది దేవతలను జూపుము. అనంతరము తండ్రి నిమిత్తము వాకోరిక దీర్పగలవు.' అని యా కాంత పలుకగా, వాతఁడు వెంటనే

మూలం : శ్రీ సాయనాచార్యులు. యింద్రాదుల నచటికి రప్పించి యామెకు జూపెను. ఇంద్రాదులు వేదశర్మతో 'నీ యాహ్వానమున వచ్చితిమి. నీకేమి వరము కావలెనో కోరు'మనిరి. 'వాకిట్టి పితృభక్తి స్థిరముగ నుండుగాక' యని యాతడు కోరగా నట్లేయగు నని పలికి వారదృక్కులైరి.

అనంతర మానుందరి 'నీవు పితృభక్తుడైనచో ఖడ్గమున నీశిరస్సును ఖండించి వాకోసగుము. ఆపైని నేను నీ తండ్రి యభిమతముఁ దీర్తును' అని తన వాంఛితముఁ దెలిపెను.

వేదశర్మ వెంటనే తన శిరమును ఖండించి యామె కోసగెను. ఆమె యాశిరస్సును చేతబట్టికొని శివశర్మకు తేరి జరిగిన వృత్తాంతమును నివేదించెను. స్థిరమైన దేవశర్మభక్తిని గ్రహించి, శివశర్మ ధర్మశర్మను బిలిచి 'ఈశిరమును వేదశర్మ దేహమునఁ జేర్చి యాతడు బ్రదుకనట్లు చేయుము' అని యాడేగించెను.

పితృభక్తి సమన్వితుడైన ధర్మశర్మ యాశిరస్సు వాతని దేహమునఁ జేర్చి, ధర్మనిధ్యానిచెను. ధర్మసేవత ప్రతిష్ఠాక్షముగా 'నేను పితృభక్తి'లనాదరినచో, నీకు వాయు దేవునివలె

కలిగినచో, నాతపస్సునకు శక్తి యనునది యున్నచో, నీ వేదశర్మ యిపుడు జీవింప వలయును' అని ధర్మశర్మ కోరెను.

ధర్మని యనుగ్రహమున వేదశర్మ ప్రకాశించు మఖము గలవాడై పూర్వము వలె జీవించి తేచెను. ధర్మశర్మ తానొన రించినపని వేదశర్మకుఁ దెలిపెను. ధర్మఁ డెదుటనున్న ధర్మశర్మను వరము కోరు మనెను. అతడు పితృభక్తిని వరముగాఁ గోరెను. అది యొసఁగి ధర్మ డంతర్ధాన మయ్యెను. వేదశర్మయు ధర్మశర్మయు తండ్రికడ కేగిరి.

తండ్రియగు శివశర్మ వారిద్దఱును పితృ భక్తిపరులనుగా భావించి, 'యిపు డీ కాంతలో రమింప నభిలషించుచుంటిని. కావున యావనము నొసగు నమృతమును శీఘ్రముగా దివినుండి కొనిరమ్మ' అని దేవశర్మకుఁ జెప్పెను.

తండ్రిమాట విని దేవశర్మ అట్లేతెత్తు నని సంతసమునఁ బలికి, యాతనికి నమ స్కరించి పితృభక్తిబలముననే యమృ తముఁ దీసికొని రాదలచెను. వెంటనే దేవశర్మకు ఫేచర్యము (ఆకాశగమనము) సిద్ధించెను. అనేకదివ్యధామముల నతిక్ర మించి(దాటి) యాతఁడు స్వర్గద్వారము జేరెను.

దేవశర్మ యమృతముఁ గొనిపోవుటకై వచ్చుచున్నఁ డని తెలిసి దేవేంద్రుఁడు విబుధులతో నాలోచించి యనంతరము మేనకను బిలిచి, 'నీవు వెడలి దేవశర్మ యిచటికి రాకుండ విఘ్నముఁ గలిగింపుము. ఇది నాయాజ్ఞ' అని యాదేశిం చెను.

విశ్వమోహినియు, ఆపర శృంగార దేవతయునైన మేనక, యాజ్ఞ కొంది చిలు నగవుతో బయలుదేలి నందనవనమున కేగి చక్కగా నలంకరించుకొని మన్మథ తంత్రము నాచరించువిధమున గానము నేయుచు డోలాక్రీడఁజూయెయ్యుగుట్ట గావించుచుండెను.

దేవశర్మ యచటికి వచ్చి, యానుండ రింజూచి యిది యింద్రునితంత్ర మని నిశ్చ యించి పరిశుద్ధమనస్కుడై, గూమెను త్పూ సదృశముగా నలక్ష్యముచేసి, త్వరితగతిని ముందుకుఁ బోవఁదొడగెను.

అంతటఁ గామరూపిణియైన మేనక గూ మహానభావు డగు దేవశర్మతో నిట్లు పలికెను. 'ఓప్రాణ్డా! ఇట్లు న న్ననాదరించి, త్వరితముగా నెచటికిఁ బోవుచుంటివి? మానవులు ననుఁగోరి యనేక సత్కర్మలు గావించి యిచటి కేతెంతురుగదా'

దాని కారఁడు 'శివశర్మ కుమారుడైన దేవశర్మ యనువాడను. బ్రహ్మచర్యవ్రతస్థు డను. తండ్రి కాసనము నను సరించి, గూతని నిమిత్తము అమృతమును గొని పోవుటకై వచ్చితిని. నీవు నాదీక్షకు విఘ్నము కలిగింపఁబూని వచ్చితి వని యెఱుఁగుదును. నీరూప యావన విభ్ర మములకు మోహపడు వాడను గాను. అట్టివారు విశ్వామిత్రుడు లుందురు. అందొక్కనిఁ జేరుము. నేను సురలోకము నకుఁ బోవుదు'నని పలికి దేవశర్మ వెడలి పోయెను. ఈవిధమున నాయచ్చరలేమ విఫల ప్రయత్నరాలయినది. అనంతర మింద్రుఁడు భూతములను విడువగా నవి యామహాత్ముని యెదుట నావిగ్భవించెను.

పికాచములు, రాక్షసులు, బేతాళులు భయంకర రూపమునఁ బ్రత్యక్షమై, పులులు, సర్పములు, సింహములు, తొలను వర్షించుచు మేఘములు, చీకటులు, అగ్నులు, మాంసముఁ దిను ఘోరరాక్ష సులు, నావిర్భవింపఁగా, నీవిధములైన దురంతములగు విఘ్నములన్నిటి నాతపో నిధియైన దేవశర్మ పితృభక్తి బలమున దహించివైచి, నిరాకులుడై, యొప్పెను. 'ఇతరులకు హానిచేయగోరువారు తామే హానినొందుదు'రను లోకోక్తి ప్రసిద్ధము గదా! ఇట్లాలోచించి యావిప్రుఁడు దేవేంద్రుఁడు కిత్తూర్పుఁ డని భావించెను.

'దేవతలారా! స్థిరమైన నాపితృభక్తిఁ గనుఁగొనుఁడు. స్వర్గమును పాలింపఁగల మఱొక యింద్రుని సృష్టించెదను.' అని పలుకగా, నాతని ప్రతిజ్ఞ విని, యింద్రుఁడు బృహస్పతిని పురస్కరించుకొని దేవశర్మకడకు వచ్చెను. లేజస్సు చే వెలుగుచున్న దేవశర్మను వినయపరుడై యనేక ప్రశంసావాక్యములచేఁ బ్రస న్నునిఁ గావించి 'మహాప్రాణ్డాడ వగు నోవిప్రుఁడా! తిపస్సుచేతను, నియమము చేతను, నీకు సమానుఁడు మఱియొకఁడు లేఁడు. నా యపరాధములన్నిటిని క్షమింపుము. వరము కోరుము. అది యెంత దుర్లభమైనను నీ కొసఁగదను.' అని పలికెను.

'ఓదేవేంద్రా! విప్రుని లేజస్సు మహారాద్రమైనది. దేవదానవులలో నెవ్వ రిని సహింపరానిది. ఇక పితృభక్తుని లేజస్సు సర్వవిధముల భరింప శక్యము గానిది. మహాత్ములయిన బ్రాహ్మణుల కాజ్ఞాభంగము కలిగింపరాదు. నీ విచటికి వచ్చి, వర మీయఁగోరుచుంటివి. నీకు సంతృప్తిగా నున్నయెడల అమృతము నిమ్ము.' అని దేవశర్మ బదులు పలికెను.

ఇంద్రుఁ డంగీకరించి గూతని కన్యత మొసఁగి పితృభక్తిని గూడ స్థిరీకరించి, యంతర్ధానమయ్యెను.

దేవశర్మతండ్రికడకుఁబోయి 'ఇంద్రుని కడనుండి కొనిరాఁబడిన యమృతమిదిగో ఓమహాత్మా వ్యాధినాశక మైన తీనివలన నీ వాశోగ్యవంతుడవై పరమశృప్తి నొందుము' అని పలికెను. శివశర్మ గూ వాక్యము నాలకించి కుమారు లందఱును బిలిచి ప్రీతితో నిట్లునెను.

'పితృభక్తినవలన మీరు నాయాజ్ఞను పరిపాలించివారు. మీరు సంప్రీతులై దుర్లభవరమేది యైనను సరేకొరుకొనుఁడు. అనఁగా, వారు 'యమమందిరమునకేగిన మాతల్లి జీవించుఁగాక' యని కోరిరి.

అంతట శివశర్మ 'పవిత్రవాత్సల్యము

జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

గల మీతల్లి ఇప్పుడే జీవించి రాగలను. ఇందుకు సందేహింపనక్కరలేదు... అని పలుకుచుండగానే ఆతని భార్య సుఖత జీవమునొంది వచ్చి, సంతోషమునై యిట్లనెను.

‘లోకమునఁ బవిత్రవాత్సల్యము గల యుత్తమస్త్రీలు సర్వజ్ఞులు, పవిత్రులు, పుణ్యసాధకులునైన పుత్రునిఁ గోరుకొందురు. పితృభక్తి సమన్వితము. నాగకర్తలు, పుణ్యశీలము. వాగ్ధనులు నైన మీరు నాకుఁ బుత్రులుగా జన్మించితిరి.’ అని నామె వానిని మరల మరల వలినందించెను. వారామెకు నుహార్నముతో నమస్కరించి యిట్లనిరి.

‘ఉత్తములైన జననీ జనకు లెంతో పుణ్యము చేసిన వారికే లభింతురు. జన్మాంతరములందును మీరే మాకుఁ దలదండ్రు లగుదురుగాక !!

అప్పుడు శివశర్మ ‘బిడ్డలారా ! పుణ్యదాయకమయిన మఱియొకవరముఁ’ గోరుకొనుఁడనెను వారు ‘తండ్రీ ! నీవు ప్రసన్నుడనై వరమియఁ దలచితివి కావున మేము దోషరహితమైన విష్ణులోకమునకుఁ బోవ ననుగ్రహింపు’మనిరి.

‘విగతకల్మషులయిన మీరు నాయనుగ్రహమునను, తపోభక్తి వలనను, నీ విధమయిన మార్త్యభక్తి కారణమునను, విష్ణులోకము నొందుఁడు’ అని శివశర్మ పలుకఁగానే శంఖచక్ర గదాధరుడైన విష్ణుమూర్తి ప్రత్యక్షమై సుపుత్రులు గల వాడయిన శివశర్మతో నిట్లనెను.

‘సుపుత్రుడవైన నీ భక్తికి సంతసించితిని. భార్యతోను, పుత్రులతోను, బంధువులతోను గూడ శ్రీఘ్నముగ నాస్థానము నకు రమ్మ.’ అశ్రీపతిమాటలు విని, శివశర్మ ‘ఈ నలుగురు కుమారులు, ఉత్తమమైన నీలోకమునకు రాగలరు. సోమశర్మయను నీ కుమారునితోను, భార్యతోను, గొంతకాల మీ భూలోకమున నుండఁగోరుచున్నాడను.’ అనెను.

‘తెంటనే సత్యలేజస్కులైన యానలు గురు కుమారులు పితృభక్తి బలమున విష్ణురూపధరులై విష్ణుమూర్తి పరమపదము నకు ప్రహృష్టాంతరంగులై వెడలిరి.

తరువాత శివశర్మ సోమశర్మ కమృత కుంభమునొసఁగి, నిరంజనుడై; నిరాహారుడు, జితేంద్రియుడు, నైఃపదివేల సంవత్సరములు తప మునరించెను. అనంతరము మహాశక్తుడైన నా శివశర్మ మాయచే దనకు భార్యకుఁ గువ్వరోగమును గల్పించి కుమారునికడకు వచ్చెను. ఆస్థితిలో నున్న తలదండ్రులను జూచి సోమశర్మ కరుణాపరుడై భక్తితోఁ దలవంచి వారి పాదములకు నమస్కరించెను. విస్మయముతో నీ విధమునఁ బలికెను. ‘తండ్రీ ! లేజమునందును, తపసునందును, పుణ్యాదులందును, నీకు సాటియగువారు లేరు. ఈస్థితి యెట్లు సంభవించినది ? మహావ్రతయు, పుణ్యశీలయు నగు నీమెనీ యనుగ్రహమున ముగ్ధులకములను ధరింపఁ జాలునది. ఏవంవిధమైన దుఃఖము పొందుటకుఁ గారణమేమి ? వివరింపుము’ అని కోరెను.

‘పుణ్యాత్ముడా ! దుఃఖింపకుము. నరునకుఁ బాపపుణ్యకర్మముల ఫల మనుభవింపక తప్పదు వ్యాధి సమేతులమైన మా ఉభయలకు శూషణమునరింపుము.’ అని శివశర్మ బదులు పలికెను. వారిస్థితికి దుఃఖించుచు సోమశర్మ శుశ్రూష చేయ దొడఁగెను.

వారి శ్లేష్మమూత్ర పురీషాదుల పరివోధనముగావించుచు, పాదములొత్తుచు, అంగ సంవాహనము గావించుచు, నిత్యము బుజములపై నెక్కించుకొని, జలస్థానము నకుఁ దీసికొనిపోయి, సమంత్రక విధి పూర్వకముగ స్నానము చేయించి, పితృతర్పణము దేవపూజనము చేయించి, వారి పక్షమునదానగ్నియందుహోమముచేయుచుండువాడు. అనంతరము భోజనము చేయించువాడు. వారు కోరినరీతి తాంబూల వస్త్రగంధాదు లొసఁగుచుండు

వాడు. శ్రేష్ఠములయిన క్షీరములు నొసగు చుండెడివాడు. ఈవిధమునఁ గర్మయోగముతోఁ బితరులను సోమశర్మ సేవించుచుండెను.

అయినను శివశర్మ సోమశర్మను నిష్ఠురముగా నిందించువాడుఁవాడు. ‘కులపాంసనుడా ! నే నడిగినది చేయుటలేదు’ అని పిడికిలితోఁ గొట్టచుండువాడు. రోగార్తుడై యిట్లు తండ్రీ బాధించుచున్నను, ధర్మాత్ముడైన సోమశర్మ కోపింపక మనోవాక్కర్మల సర్వదా సంతోషుడై జనకునిఁ బూజించుచుండెను. దేవశర్మ తీసికొనివచ్చిన యమృత రక్షణము నిత్యము జరగుచుండెను. చాలకాల మిట్లు గడచిన తరువాతఁ గుమారుని భక్తి చెదరకుండుట చూచి, శివశర్మ ‘మాయచే నిజాంగములందు కష్టరోగమును ప్రదర్శించితివి. శ్లేష్మమూత్ర మలాదులను జూచియు స్పృశించియు, నేమాత్రమును రోతనొందఁడు. సద్బుద్ధితో శరీర సంవాహనము చేయుచున్నాడు. భరింపరాని నా దారుణ పరుష వాక్యములను సహించు చున్నాడు. విష్ణుని యనుగ్రహమున నీ మహాదుఃఖమును దొలగించెదను.’ అని తలపోసి మాయను ప్రయోగించి అమృతకుంభము నుండి యమృతమును దొలగించి, పుత్రుడైన సోమశర్మను బిలిచి యిట్లనెను.

‘నేను నీకొసఁగిన యమృతమును శ్రీఘ్నముగాఁ దెచ్చి యిమ్ము. వ్యాధినాశమైన దానిని ద్రావవలయును.’

తండ్రీ పలికిన యామాటలు విని త్వరితముగాఁ బోయి సోమశర్మ యమృత రహితమైన కుంభమును జూచెను. ‘ఈ పాపకర్మయెవరు గావించి యుండును? కృపతాంతము తండ్రీకిఁ దెలిపిన అసలే వ్యాధిపిడితుడయియున్న యాతఁడు మిక్కిలి కోపించును.’ అని యాలోచించి యిట్లు ప్రతిజ్ఞ చేసెను.

‘ఇంతవఱకు నేను గిరుశుశ్రూష చేసి యుంటినేని, విధివిధానమున తప మాచ

రించి యుంటేనేని, యీ ఘటము పెంటనే సుధాపూర్ణ మగునుగాక.' ఇట్లు సోమ శర్మ పరికింపంతనే యాటంభ మమృతముతో నిండినదై యుప్పెను.

మహాశక్తుడైన సోమశర్మ సంతరించి యమృతకంఠముఁ గొని తండ్రి కడకుఁ బోయి నమస్కరించి 'ఇదిగో, అమృతమును గ్రహింపు'మని మధుర వాక్యముఁ బలికెను.

అది విని శివశర్మ సంతోషించి, 'నీళ్ళ క్రి భావమునకు సంతరించితిని' అని పలికి సోమశర్మకుఁ దమ యథాపూర్వ బ్రవృత్తి వ్యాధిరహిత శరీరమును జూపెను. నూర్యబింబ సమానముగా ప్రకాశించుచున్న తలిదండ్రుల రూపముఁ జూచి సోమశర్మ హర్షావిష్టుడై మాటిమాటికి వారికి నమస్కరించెను.

అనంతరము శివశర్మ కుమారునకు వివిధములైన వరము లొసఁగెను. యోగా భ్యాసబలమున భార్యతో సహా కాశ్యతము కుభమునైన విష్ణుమూర్తి పరమపదము నొందెను.

పిమ్మట పితృభక్తి పరాయణుడైన సోమశర్మ వినయవంతుడై వైష్ణవజ్ఞానము నొంది, యోగాభ్యాస సమన్వితుడై, తీర్థయాత్రాభిరతుడై, బ్రాహ్మణులను పూజించుచుండెను. కుచిమూర్తియు, కాంతమూర్తియు, నైవేద్యాధ్యయన తత్పరుడై, గార్హస్థ్యము నాశ్రయించి యాగములు చేయుచు నాయాశ్రమమున నివసించెను.

కావున మానవుఁడు సర్వప్రయత్నములచేతను పితృభక్తుఁడు కావలయును. తండ్రి బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వర స్వరూపుడు. తండ్రి సంతుష్టుడైనచో సకల జీవతలు ప్రీతి నొందుదురు పితృభక్తి పరులయిన మానవులకు లోకమున దుర్లభ మనునది యుండదు. తీర్థ దాన తపస్సుల కలన శేఫలము గలుగునో చుట్టిది పితృభక్తి కలన లభించును.

నేటి కథానికా సాహిత్యపు తీరులెన్నులు

- శ్రీమతి వాణిచలపతిరావు.

పంచన వాఙ్మయంలో కథానికలు సంతరించుకున్న స్థానం అమూల్యమైనది. ఇది చాలా అధునాతనమైన ప్రక్రియ. కావ్యానురంజకత్వమునకు పాఠకజన బాహుళ్య మొక ప్రధానకారణ మనుకొన్న నేడు కథానికా సాహిత్యమునకు పాఠకుల సంఖ్య మరి ఏయితిర సాహిత్య ప్రక్రియకూ లేదు. వర్తమాన యాంత్రికయుగంలో ప్రతిమనిషీ ఒక యంత్రంవలె నిరంతరం శ్రమిస్తూ ఇతర వ్యాపకాలకై కాలాన్ని వినియోగించ

భీష్ముడు పరమ పితృభక్తిపరాయణుడై పితృజ్ఞాన శిరసావహించి, విష్ణు పదవి నొందినాఁడు. పూర్వము పరశురాముడు పితృకాశనమును పరిపాలించి మహాశ్వర్యమును ప్రకటించిన యశస్సును పొందినాఁడు. సకల శత్రువులను జయించి, భూమి నార్జించి సాగరపర్యంతమైన దానిని బ్రాహ్మణులకు దాన మొనరించినాఁడు.

దశరథరాముడు పితృజ్ఞానే రాజ్యమును పరిత్యజించి, ధర్మపత్ని సమేతుడై, వనవాసముఁ జేసెను. అచట ననేకులను రాక్షసులను సంహరించి, పునఃరాజ్య ప్రాప్తి నొందినాఁడు.

కావున సర్వకాలములందు పితృభక్తి విశిష్ట మగుచున్నది. భూలోకమున పితృపూజ గావించినవానికి స్వర్గలోకమున జీవతలు పూజ యొనరింతురు. ఈ గాథ నిత్యము వినువారు, ఇతరులకు వినిపించు వారు సర్వపాపము నుండి విముక్తులై ఉత్తమమైన విష్ణుపదవి నొందుదురు

(పాద్యపురాణమునుండి)
అనువాదము సంపా.

లేకపోతున్నాడు. సాహిత్యాధ్యయనం విషయం తీసుకున్నా నేటికాలపు మనిషికి పురాణాలు, కావ్యాలువంటి విస్తార గ్రంథాలని చదివే ఓపిక, తీరిక, లేనట్లు కనిపిస్తుంది. అందువల్లనే తక్కువ సమయంలో చదవగలిగే సంక్షిప్త కథానికలను నేటిపాఠకుడు కోరుకుంటున్నాడు. ఏబస్ స్టాప్ లోనో, క్యూలోనో నించున్నప్పుడూ చదవటానికి అలవాటు పడుతున్నాడు. నేటిదేశకాల పరిస్థితులను బట్టి కథానిక లందువలననే బహుళప్రచారాన్ని పొందుతున్నాయి.

సర్వజనానురంజకమైన ఈ కథానికల స్వరూప స్వభావాలను గురించి ముందుగా కొంత యోచించి, ఆతరువాత 'నేటి కథానికా సాహిత్యపు తీరులెన్నులు' గురించి ఆలోచించటం సబబుకదా!

మనప్రాచీన గ్రంథాలయిన అగ్ని పురాణ, ధ్వన్యాలోకములలో 'అఖ్యాయికా, కథా, ఖండ

కథా, పరికథా, తథా కథానికేతి మన్యంతే

గద్యకావ్యం చ పంచధా'

అని అఖ్యాయికాదులయిన విదురకముల కథలనుగూర్చి చెప్పబడినది.

కాని ఈపంచన వాఙ్మయము నందు నేడు నవల, పెద్దకథ, కథానిక వంటి మూడు ప్రక్రియలు మాత్రమే కనబడుతున్నాయి.

కథానికలలో సంక్షిప్తరచన, సన్నివేశ చమత్కారము, పాత్ర చిత్రణ ముఖ్యమైన అంశాలు. కథావస్తువు ఒక సంఘటనను, ఒకవిచిత్ర సన్నివేశాన్ని లేక ఒకవ్యక్తి మనస్తత్వాన్ని చిత్రించేదిగా ఉండాలి. అధిక, అనవసర ప్రసంగాలు చేయటంవలన, ఎక్కువగా పాత్రలను ప్రశ్న పెట్టదగినవన, కథా

గమనం కంటువడుతుంది. అసక్తి నశించి విసుగుపుట్టి 'బోర్' అని అవతలి పడేస్తాడు పాఠకుడు. అందువలన రచయిత దృష్టి అంతా సన్నివేశ చిత్రణమీదనే ఉండాలి. విచిత్రమైన ఆసంఘటన పాఠకుని హృదయంలో చెరిగిపోని ముద్ర వేయగలగాలి... అతని మెదడులో ఎన్నో ఆలోచనలు తలెత్తగలగాలి అప్పుడే అది ఉత్తమ కథానిక అనిపించుకుంటుంది.

కథానికలు రసానందముకన్న భావనాహ్లాద ప్రధానములైనవి. కావున రచయిత 'ఆత్మీయత' కథ ఆమూలాగ్రము ప్రతిబింబిస్తూ ఉండాలి.

కానీ నేడు వెలువడుతున్న చాలా కథానికలలో మైలమైలు మృగాలు అని తోస్తుంది పరిశీలించి చూచినవారిక! అందుకు కారణాలు కోకోల్లు.

రచనల రాశిపెరిగి, అందులో వాసి తిరిగిపోవడం ఒక కారణంగా కనిపిస్తుంది. ప్రతిరచయితలో ఎక్కువ సంఖ్యలో పుస్తకాలు వ్రాయాలనే తాపత్రయమే కనబడుతుంటే గానీ, ఒక పుస్తకంగానీ కథకానీ వ్రాయటానికీ ఎక్కువకాలం వినియోగించి పరిశ్రమచేసినట్లు కనబడినా, 'ఎక్కువచదివి ఒక్కవాక్యం వ్రాయు చాలు'నన్న ఒక మహానుభావునిమాటలు ప్రత్యక్షరసత్య అని ఈసందర్భంలో గుర్తుచేసుకోవచ్చు. ఇంకా రచయితగా ప్రింట్ లో తిమిపేరు చూసుకోవాలనే ఉద్దేశంతో కథలువ్రాసి నానాపాట్లు పడి ఆ కథ ఏపత్రికలోనో పడేట్లు ప్రయత్నించి తృప్తిపడేవాళ్లు కొందరున్నారు. నాలుగుకథలు చదివి 'ఓస్ ఇంతేనా! కథలు వ్రాయడం మంటే ఏమిటో అనుకున్నాను! ఇదో బ్రహ్మవిద్యా!' అని నాలుగుకథల సారాంశాన్ని మనసులో కలగలిపి ఒక క్రొత్తకథను సృష్టించే ప్రయత్నాలు కొందరియితే.

'మీరూ రచయిత (త్రి) కావాలనుకుంటున్నారా? అయితే ఈక్రింది అడ్రసుకు వ్రాసి 'కథలువ్రాయడం ఎలా?' అనే పుస్తకాన్ని వాందండి. 6 నెలలలో మీరూ రచయిత (త్రి) కాగలరు' అనే ప్రకటనలు చదివి ప్రయోగాలు చేసేవారు కొందరు.

ఇకపోతే ఈకోజుల్లో చాలామంది నోట వినకచ్చేమాటేమీ ఉంటే 'భర్తలు ఆశుకు వెళ్ళితిమివారి, అడవాడు నీరు బడిగా పుట్టాడేమిటా'ని, ఇంటిని ఒక కుటీరపరిశ్రమగా మార్చి వందల సంఖ్యలో నవలలను ఉత్పత్తిచేస్తున్నారని ఇంకా ఎంతనిజ ముందో నాకింతగా తెలియదుగానీ, ఒకవిషయం మాత్రం చెప్పగలను!

ఎవరు, ఎప్పుడు, వ్రాస్తున్నారు అన్న చర్చకన్నా ఎలా వ్రాస్తున్నారు? అన్న విషయం గురించే ఆలోచించడం ముఖ్యమని నాఉద్దేశం! మంచి ఎక్కడున్నా గ్రాహ్యమే! చెడు ఎక్కడున్నా విసర్జింపవలసినదే! రచనలను గురించి ఆలోచించే ముందు విమర్శకులు ఇంకో విషయం కూడ గుర్తించుకోవాలి!

'నగర్భమృతిమాత్రేణ పుత్రోభవతి పండితి:' అని సంస్కృత శ్లోకములో చెప్పినట్లు తల్లిగర్భమునుండి పడినవెంటనే ఎవడూ పండితుడు కాలేడు. సంస్కార సంప్రదాయముల వాసన కొంత ఉన్నా కృషిచేయక ఎవనికీ తప్పదు. చిన్నతనం నుండీ సాహిత్యాభిలాషతో ఎంత పరిశ్రమచేస్తున్నా కొంతవయసు వచ్చి, అనుభవాలు గడించిన తరువాతగానీ ఒక కృత్తిలో కలిగే భావనలకు పరిపక్వత సిద్ధించదు. 'ఒక ప్రఖ్యాతరచయితగా' నేను పేరు ప్రఖ్యాతులు గడించినవ్యక్తి తన మొట్టమొదటి కథను చిగువుకుంటే తనకథ తనకే పేలవంగా తిప్పులతిడకలా కనిపించవచ్చు. ప్రతిఒక్కరిలో ఈ అనుభవం సహజమని నాఅభిప్రాయం. చిన్నతనంలో ఆవేశంలో... ఆలోచన చేయకుండా వ్రాసే కథలన్నీ అలాగే ఉంటాయి!

ఇదేవిషయాన్ని గురించి మాట్లాడుతూ పోరంకి దక్షిణామూర్తిగా రోమారు చెప్పినవిషయం నాకిప్పటికీ గుర్తువస్తుంది! ఒకకథలోని విషయం ఇది... 'సరోజ స్టవ్ మీద నీళ్ళు పడేసింది... శేఖర్ గెండు చెంచా కాఫీపాడిని నీళ్ళలో వేశాడు. 'సరోజ డ్రాయింగ్ రూమ్ లో టీపామ్ మీద కప్పులుంచింది. సరోజ శేఖర్ సరదాగా కబుర్లు చెప్పుకుంటూ టీత్రాగాయి! 'శేఖర్ నీళ్ళలో వేసింది కాఫీపాడి... కానీ వారుత్రాగింది టీ! ఇది వింటున్నప్పుడు ఏదో జోకోలా అనిపించి నవ్వువచ్చినా ఇలాంటి చిన్నవిషయాలను నేటి నూతన రచయిత (త్రి)లు విస్మరించడం వాస్తవమే అనిపిస్తుంది ఎలాగోలా తన కథప్రింటులో చూచుకోవాలనే ఆరాటంతిప్పు తను వ్రాయదలచుకున్న విషయం మీద ఏకాగ్రత ఉండకపోవటమే ఇలాంటి తప్పులు దొర్లటానికి కారణం!

ఇంక కొంత భావాపరిజ్ఞానము, సాహిత్యప్రవేశము ఉన్నవాళ్ళకు దర్శన మిచ్చేతప్పులు లెక్కకుమించిఉంటాయి.

ఇతివృత్తం దృష్ట్యా పరిశీలించినా నేటి కథలు చాలామటుకు పాఠకులను తప్పుదోవబట్టిం చేవిగానే ఉంటున్నాయి. కొంతమంది రచయిత్రులకు 6 ఆడుగుల 5 అంగుళాల నూటు బూటు హీరోలు, పాలాకాయలు, మాడంతస్థులమేడలు తప్ప సామాన్యప్రజలు, వారిసాధక బాధకాలు దృష్టించరం కావు. గుమస్తాగిరి ఉద్యోగంచేస్తూ సంసారనాకను ఈడ్వలేక ఈడుస్తూ కష్టకష్టాలుపడుతున్న ఒక సగటుమనిషి భార్య ఆకథలు చదవటానికి అలవాటుపడితే కొన్నాళ్ళకు కాకపోయినా మరికొన్నాళ్ళకు అమెగంటి ఆమెలోని ఆశల అలలు ఉవ్వెత్తున లేచి ఆసంసారంలో తుఫానును సృష్టించకపోవు. అందుకు కారణం కథలోని ఆ ఖరీదు జీవితం, కలలలో మాత్రం కని

పించి మురిపిస్తుంటే, దాన్ని పొందలేక, వాస్తవజీవితంలో రాజీపడలేక ఆమె పడుతున్న అనర్థ ఆమెలో అసంతృప్తిని, నిరాశను కలిగిస్తుంది. తత్ఫలితంగా భర్త మీద చిరాకులూ ... పరాకులూ ... చివాట్లు... ! ఇదీ జీవితం ! ఇలా ఒక సంసారంలో కాంటి నశించడానికి కారణం... ఆకథలు... వాటిని సృష్టించిన సృష్టికర్తలు !

ఉత్తమ సాహిత్యపు ఆశయం ప్రజాశ్రేయస్సు ! ప్రజానారంజకత్వం ! అంతే కాని వారి జీవనమార్గంలో కంటకాలను వెదజల్లడం కాదు ! ఆసలు కవి కాకపోవటం నేరం కాదు గానీ కుకవికావటం మాత్రం సహించరాని నేరం ! ప్రజలను తప్పుదారిపట్టించే కథలు తులసివనంలో గంటాయి ముక్కల లాంటివి ! ఉత్తమ సాహిత్యం ఉద్బవించాలంటే దాని సృష్టికర్త సమర్థుడై యుండాలి ! 'వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం' అని విశ్వనాథుడు అంటే జగన్నాథుడు 'రమణీయార్థ ప్రతిపాదక మైన శబ్దము కావ్యము' అన్నాడు. దీనినిబట్టి ఒకమాటకు ఎంతవిలువఉందో తెలుస్తున్నది ఒకమాటకు రంగు, రుచి, వాసన, బరువులేకాక పొడవువెడల్పులు కూడా వుంటాయని విజ్ఞానఅభిప్రాయము. కాబట్టి రచయిత ఎంతో ఆలోచించి చక్కనిభావనాత్మక మైన పదాలను వాడాలి ! కవి కాదలుచుకొన్నవానికి బంతు ఉండే ఏకాగ్రత ఉండాలి ! సాహిత్య రచన ఒక తపస్సువంటిది. అలాంటి రచనలే చెడును తొలగించి మంచిని సృష్టించగల శక్తిగలవిగా ఉంటాయి !

ఒకరచయిత ఒక పేదవాని జీవితాన్ని వాడి ఆకలిని; దారిద్ర్యాన్ని కళ్ళకు కట్టి నట్లు చిత్రించగలిగినప్పుడు... దర్జాగా కారులో కూర్చొని... ఆకథచదివే ఒక ధనవంతునిపైతం ఆకథ కలిగిస్తుంది ! తను కలలో కూడా చూడని, ఎన్నడూ ఊహించని ఆ జీవితం... ఒక్క సారి కళ్ళమీదు కదలి... అతని హృదయం

శ్రీ మద్రామా యణము - యోగదర్శనము

— శ్రీ భాగీరథి.

(గతిసంచిత కరువాయి)

హనుమంతుడు:-

హనుమంతు డనగానే మనకన్నల యెదుట మన మెరిగిన కోరికూపము ప్రత్యక్షమగును. వాళ్ళకే పుణ్యము పుచ్చి మనము కథగా చదువుకొని నోమునచో రామాయణ ఎర్థము కావలసినదేకాని కోరికేమి ? మాట్లాడుట ఏమి ? దానినో స్నేహమేమి ? పనులు చేయించుకొనుట ఏమి ? అని ఆలోచించినచో, మన

జాలినో, బాధనో నిండిపోతుంటుంది... ఆలోచనల పరింపర ఆరినిలోని వివేకాన్ని తేలుతుంది. తత్ఫలితంగా వాళ్ళ కొరకు తనేం చేయగలము ? అనే భావం ఆరినిలో కలిగితే ఆరచన సాధక మైనట్లే. ఆలోచనాశక్తి విచక్షణాబ్జాసం ఉన్న ప్రతివ్యక్తిమీద కథల ప్రభావం తప్పకుండా పడుతుంది. కాబట్టి 'కథలు వ్రాయటానికి క్యాండికేషన్స్ ఏమీ అక్కర్లేదు' అన్న భావన ప్రపంచంలో తొలగి రచయితకు విద్య, విషయం, సంస్కారం... వంటి వన్నో అర్హతలు ఉండాలి అన్న సత్యాన్ని ప్రతిఒక్కరూ గ్రహించగలగాలి ! 'విద్యా దదాతి వినయం వినయాద్యాతి పాత్రతామ !' అన్నట్లు విద్య విషయాన్ని, వినయం యోగ్యతనీ కలిగిస్తుంది. ఆ యోగ్యత రచయిత కుండితీరాలి ! రచయిత చర్మ చక్షువులకీత మైన భావనాప్రపంచాన్ని దర్శించగలగాలి ! ఆలోకకానందాన్ని పాఠకులకు అందించగలగాలి ! అప్పుడే ఆరచయిత సాహిత్యప్రపంచంలో పది కాలాపాటు బ్రతకగలుగుతాడు. అంతే కాక కథానికా సాహిత్యం ఆంధ్ర సాహిత్యచరిత్రలో చిరకాలం పటిష్ఠంగా నిలిచి ఉండగలుగుతుంది ! *

పాపముపండగా ! తప్పనిదిగా ఇందేదో పరమార్థము చెప్పబడిన దని తోచదా ? శ్రీరాముడు కష్కింధకు వచ్చుచుండగా హనుమంతుడు సుగ్రీవునితో ఆరినికిమైత్రి కలిపెను. సుగ్రీవుడుకూడ వానరరాజు కాని అన్నయిన వాలికేత భార్య రాజ్యములను కోల్పోయి రామునకు సమాను డయి యుండెను. శ్రీరాముడు వాలినచంపి సుగ్రీవునకు కష్కింధకు పట్లముగట్టెను. అప్పటినుండి సుగ్రీవుని మంత్రియైన హనుమంతుడు రామునకు దాసుడయ్యెను. సీతా స్వేదనము చేసిన వానరులలో రామునిచే అంగుళీయకము పొంది ఆశోకవనమున సీతను చూచి వచ్చినవాడు హనుమంతుడు. అతడు సముద్రమును దాటుట ఇప్పటికిని అందరికిని ఆశ్చర్యమే. అంజనేయుడు వాయుపుత్రుడని చెప్పినచో భీమునివలెనే అనుకొని కొంతవరకే భయచేసుకొనవచ్చును. కాని రావణుడు నోక గాల్చి పంపు డని ఆజ్ఞాపింపగా అగ్నిచే అరినితోక దహింపబడకపోవుట యేమియుని అనమానము రాదా ? దీనినిబట్టి వాయుపుత్రుడు అగ్నిచే దహింపబడినవాడు. సముద్రము దాటగలవాడు. ఇంకను సుందరిని తేగలవాడు. ఇన్ని విశేషములుగల తత్త్వము హనుమస్వరూప పరమార్థముగా బోధపడుచున్నది. అట్టి తాత్వికదృష్టితో పరిశీలించినచో రామాయణయోగపరమార్థము మనకు తెలియును. వాయుపుత్రుడు అనగా వాయువునుండి పుట్టిన అగ్ని. కనుకనే అగ్నిచేతదహింపబడెను. అందువలననే అగ్ని స్వరూపుడైన శివానికి సుధూతునిగా హనుమంతుని పేర్కొందురు. వాయుపుత్రుడనగా వాయువు

కలన పట్టు ప్రాణశక్తి. దీనినిబట్టి అత్యు
ణుడు మూర్ఖిల్లినట్లును సంతోషించిచెప్పివా
డని చెప్పటం సమంజస మనిపించును. ఇంక
సముద్రమును దాటుట అనునది ఎట్లు
పొసగునో తెలియపరచును. నీటి
యందు అగ్ని నిలువగలగుచున్నదికదా!
వేడినీళ్ళు మరుగులుగా కాచినచో ఆ
నీటిలో అగ్ని యున్నట్లేకదా. మరి
గాలిలో నుంచినచో ఆవేడి యంతయు
నీటినుండిపోవును. ఇట్లు పోవుటకు కార
ణము వాయువా, నీటిచల్లదనమా? అని
పించును. కాని ఆ గంటికి అగ్నితో గ
సంబంధమే యని సమాధానము. అగ్ని
వాయువునుండి పుట్టినది. నీరు అగ్ని
నుండి పుట్టినది. కనుక వాయుసంచార
మున నీటిలో అగ్ని ఎంత సేపయినా
ఉండగలదు. మరిల బయట పడగలదు.
ఇదయే లిండియైన వాయుదేవుని అను
గ్రహమున వానుమంతుడు సముద్రము
దాటినట్లు చెప్పబడినది. వానుమంతుని
యోగజీవితమున ముఖ్యమైన ఘట్టము
నీతాదర్శనము. రామాయణ తత్త్వము
గ్రహించినచో రాముడు ఆత్మగాను, సీత
మనస్సుగాను, వానుమంతుడు ప్రాణము
గాను, అత్యుణుడు బుద్ధిగాను దర్శన
మిత్తురు.

యోగపాధనమున ఈ చాప్లస్,
నిశ్వాసములను సామ్యముచేసి ప్రాణా
యామముచేత మనస్సును నిగ్రహింపగా
ఆత్మయోగము సిద్ధించును. అనగా
ప్రాణము మనస్సు కలయిక చెందినపుడు
ఆత్మజ్ఞానము కలుగు నని చెప్పుదురు.
ఇదియే వానుమంతుడు సీతను ఆశోక
వనమునందు దర్శించి శ్రీరాముని గూర్చి
తెలుపుట అని కథగా చెప్పబడినది. ఈ
విధముగా మనస్సు, ఆత్మ, అనెడి సీతా

రాముల పునస్సంయోగమున ప్రాణ
శక్తిగా పనిచేసిన మహానుభావుడు వాను
మంతుడు. వానుమంతుడనగా గొడలు
కలవాడని అర్థము. పటపట నమనకు
దవడలు ఎవరికి లేవు? అతడు సుగ్రీవుని
మంత్రి గావలెనుకదా! సుగ్రీవుడనగా
మంచికంఠము. ఆకంఠమునందు రానువా
మమును తొరికిమంత్రినగా పిండు
దొడలుగలవాడు వానుమంతుడు. అట్టి
జపమే అతనికి ఆత్మయోగమును అను
గ్రహించునది.

రావణుడు :-

ఇది ఇతని బిరుదు. ఇతరులను ఏడ్పించు
వాడని అర్థము. దశకంఠుడు అనునది
ఇతని పేరు. పుట్టినప్పడే పదితలలుండు
టచే ఈ పేరు పెట్టిరి. ఎవరికైనా పదితల
లుండునా అనిపించును. పోనీ రాక్షసుడు
గనుక ఉన్నతేమీ అనుకొనవచ్చును
వానికి విపరీత మైన శివభక్తి. అట్టివానికి
మానవుడైన రాముని భార్యపై మక్కువ
ఎందులకు? రాముడు అల్పమానపుడు
అనుకొన్నచో దొంగచాటుగా సీతనెత్తు
కొనికచ్చుట ఎందులకు? అంతటివాడు
కోతిమూకతోడుగా గలరాముని చేతిలో
సర్వనాశనమగుట ఏమి? వాని తమ్ముడు
విభీషణుడు సజ్జనుడై శ్రీరాముని శరణు
వేడుకొనునుకదా! మరెయిక తమ్ముడు
తంభకర్ణుడు చావైన, బ్రతుకైన నిద్రనే
వరించును. ఈ అన్నదమ్ముల లక్షణము
పొందినచో వారి జీవితయోగపరమార్థము
స్పష్టమగును. నిద్రాసక్తుడైన తంభ
కర్ణుడు తమోగుణము, పరదారాపహర
ణము చేసిన రావణుడు రక్షోగుణము.
కనుక నే వీరిద్దరిని రాముడుసంహరించెను.
ధగ్ధుప్రియుడైన విభీషణుడు సత్త్వగుణ
ము. అందువలన శ్రీరాముడతనిని రక్షించి
తంకటపట్టము గట్టెను. తంక అనగా
జలముచుట్టునుగల ద్వీపము అని అర్థము.

అనగా రక్తప్రవాహము చుట్టునున్న
మాంస రూపముగానున్న శరీర మని
భావము. అట్టి శరీరమున రక్షోగుణము
విజృంభించి కర్మజ్ఞానేంద్రియము అను
పటి ఇంద్రియముల ముఖమున మనస్సును
బంధించినప్పుడు ప్రాణాయామముచేత
ఆత్మయోగము సిద్ధింపజేసికొన్నచో రజ
స్తమోగుణములు నశించి సత్త్వగుణము
సుస్థితిని పొందును. ఇట్లు ఇంద్రియ
జయము సంపాదించి ఆత్మజ్ఞానము పొంది
నపుడు అంతవరకు దేహమును భరించు
చున్న భరితుడనుజీవుడు ఆత్మస్వరూపు
నకే ఆయోధ్యా రాజ్యమును సమర్పించును.
ఆయోధ్య అనగా సహస్రనార మని ఇతి
వరకే చెప్పుకొన్నాము. ఈవిధముగా ఏ
భరితుడు కారణముగా పట్టాభిషేకము
అగిహయెనో ఆ భరితుడే శ్రీరామపట్టాభి
షేకము జరపించువరకు శ్రీరాముడను
జీవునియోగపాధనమున మనస్సు సుశీత
మగుటకు వినియోగపడిన ఇంద్రియస్వరూ
పుడే దశముఖుడైన రావణుడు. మనము
శ్రీరాముని గా యోగజీవితము ననుభవించు
టకు మనకు తెలియకుండ విహికభోగ
జీవితమున ఇంద్రియ సుఖములలో మన
స్సును బంధించు రావణుడే ప్రధానకార
ణము. ఇది ఇతని జీవితములోని యోగ
పరమార్థము.

ఈవిధముగా శ్రీమద్రామాయణము
లోని ఋష్యశృంగుడు దశరథుడు, విశ్వా
మిత్రుడు జనకుడు, వానుమంతుడు, రావ
ణుడు మున్నగుపాత్రలు విశిష్టజీవితములు
గలవై, మన జీవితముల కవసరమైన
యోగపరమార్థమును అందించు చున్నవి.
ఆపరమార్థము ననుభవించి మనము సీతా
రాములమై ఆయోధ్యను ఏలుకొందుము
గాక :

క న్య కా సౌ ం ద ర్య ము

- శ్రీ వెంకటేశ సత్యనారాయణ, ఎం. ఏ.

‘కన్యక’ మహాకవి గురజాడ వారి ‘మత్స్యలసరాలు’ ఖండకావ్యంలోనిది. కథలోని కన్యక ఒక చిన్నది. అందాలలో మిన్నయైనది. ‘కన్యక’ కవితాఖండిక కూడ చిన్నదే. అందాలలో మిన్నయే. ఇప్పుడందలి యందాలు కొన్నింటి నేరి మీ ముందుంటును.

ఇందలి కథావస్తువతి సామాన్యమే యైనను విశేష మనోజ్ఞంగా వర్ణించుట కవియొక్క అనన్యసామాన్యచాతుర్యము నకు నిదర్శనము. దుర్జనుడికి అధికారం ప్రాప్తించుట గ్రంథమొద్దు చేసిలోపడుట వంటిది. అతనికా అధికారం భోగలాల సతకు అవకాశంగా పరిమిస్తుంది. అది యుక్తాయుక్తి వివక్షాజ్ఞాన హాస్యతను కల్గిస్తుంది. ఈ నూత్రం మీదే రాజు యొక్క పాత్ర ఆల్లుబడింది. రాజువుండ గనే ఆరాజకమన్నది యేవిధంగా వుంటుందో దిక్పాత్రంగా ఇందు చూపబడింది.

ఇక సెట్టిపాత్ర. ఆనాటివైశ్యజాతికి ప్రతినిధి యీతడు. ఆనాడు ఈజాతికి ధనదాహం తీరనిదిగా వుండేది. బహుశః నల్లబజారు వ్యాపారముకూడా చెల్లుబడి ఆవుతుండేది కాబోలును ! మధ్యమధ్య రాజోద్యోగుల అడ్డగింపులు, వారికికూడా మామూళ్ళు, వ్యవహారాలు సజావుగా జరిగిపోవుటలు, వర్తకులు వీటన్నిటికి అలవడి, మరొకటిపట్టించుకోకపోవుటలు వుండి వుండవచ్చు నను నూహ కపాత్ర తావొసంగుచున్నది. అందుచేతనే సెట్టి రాజు కోరికను స్వప్రయోజనాని కుపయోగించుకొని అత్యున్నత ప్రభువ్యోద్యోగియైన రాజునే తన బంధువుగా మలుచుకొన్నచో తనచీకటిబజారు వ్యవ

హార మార్గము నిష్కంఠక మగు నని భావించినాడు.

రాజు కోరిక కన్యకాదు. ఆమె జీవితము అసలేకాదు. ఆమెతో తుణకాల సుఖము మాత్రమే. సెట్టికి కావలసినది రాజుతో వివాహసంబంధం అసలేకాదు. ధనసంబంధమైనది. అధికారి సహాయ సంబంధమైనది. ఇవి ప్రాప్తించకలే నంటే వివాహసంబంధం ముందుగా జరుగవలె. కాని అది ముఖ్యప్రయోజనము కాదు. అనుషంగికము మాత్రమే.

ఇక కన్య. పై యిరువురి మధ్య లిగి పోవుచున్నట్లు మలచబడినది. ఇది ఆవులు పోట్లాడి తగిలకాట్టు ద్రోక్కిన తీరు. ఆమె అభీష్టం అటు తనవాడనుకున్న సెట్టిగాని, పెరివాడైన రాజుగాని గమనించుటలేదు. రాజు, సెట్టి, కన్యకను సాధనంగా చేసికొని సుఖము. ధనము సంపాదించుకొని జామ చున్నారు. కన్యక నొక తెప్పగా మలచుకొని దాని చెరొకకొసపై బురువురూ చేరి యేమిదాటి ఆ తెప్పను కాలివేసే రకాలుగా గురజాడ మలచినాడు (స్త్రీ అదన, పర తంత్ర, అయినతీయను స్పష్టంగా ప్రదర్శించినాడు.

సెట్టిరాజుతో -

‘అగ్ని సాక్షిగా కన్నెనైకొని
ఆదరించుము మమ్ముకానుక
లందు కొమ్మెంతెంత వలసిన
మనుచు మాచాలిన్’ అంటాడు.

సెట్టి రాజే అగ్ని సాక్షిగా కన్నెను నైకొను ననుకున్నాడు. కాని గురజాడ వారు మాత్రం అగ్నియే రాజు సాక్షిగా కన్నెను నైకొనునట్లు మలచినాడు. ఇది కొస పాటువు.

రాజు సెట్టితో

‘రాజు తలచిందెల్ల ధన్యం
రాజు చెప్పిందెల్ల కాస్త్రం
రాజులకు నేర్చిన పద్ధతి
కాద గాంధర్వం’ అంటాడు.

ఈమాటలను నూత్నంగా పరిశీలిస్తే కొన్ని విషయాలు స్ఫురిస్తాయి.

అధికారం నిరంకుశత్వాన్ని ప్రేరేపిస్తుంది. నిరంకుశత్వం మరల అధికారాన్నే కూలదోస్తుంది. రాజు ప్రజాక్షేమాన్ని మరచినప్పుడు ఇల్లు జుగురుతుండుచి మూచించడం కవి ఆభిమతిము.

అధికారము అనికాళాన్ని కల్పించగా రాజులో కరడుగట్టుకొని పోయిన కామాంధతను మరొక పద్ధతైనమాటతో గురజాడ స్పష్టపరుస్తాడు. అది.

‘దేగ పిట్టను పట్టి విడుచున !
కన్నెయింటికి మరలి నడుచున !
తెమ్మకానుక లిమ్ము నీవిటు
వచ్చునందాకన్ కదలన్.’

కోరిక కోరుతున్నది అధికార దుర్వినియోగం. నిరంకుశత్వము. కోరిక తీర్చబోతున్నది ధనదాహము-స్వార్థము.

ఈరంటికి కన్యకతోగాని కన్యక జీవితంతోగాని ఎలాంటి ప్రమేయమూ లేదు. కన్యక శీలంగోనే వున్న అవసరమంతాను.

రాజుకు కోరడానికి సర్వస్వతంత్రత కలదు.

సెట్టికి రాజుకోరిక తీర్చడానికి సర్వస్వతంత్రత కలదు.

కన్యకకు మాత్రము ఎటువంటి స్వతంత్రతా లేదు.

కనుకే అధికార ధనదాహాల మధ్య శీలాన్ని బలిచేసుకొనబోతున్నది. ఇందుకు రాజొక్కడే బాధ్యుడౌతున్నట్లు కవి పించుచున్నను అతిదుప్రత్యక్ష బాధ్యుడు. సెట్టి పకోక్ష బాధ్యుడు. ఈ నూత్రాల

పైనే కవితాఖండిక చిక్కగా అల్లబడింది.

గురజాడవారి శిల్పం మహోన్నతమనటకు ప్రేమాటలు చాలును.

కన్యక అబల కాని 'పరువుమరిచిన కర్తకులు' ఆమెకన్న అబలలు ఈ సంగతి గుర్తుచేయుటకే కన్యక చివరికే -

'పరువునిలపను పాయపము మీ కేల కలుగదొడో'

అని ఎత్తిపాడిచింది.

కన్యక ద్వారా గురజాడ 'రాజులలో రాజులై మనుడయ్య' అంటూ బుద్ధిబలమును గల్గిన వారి రాజుకన్న మిన్నయని ప్రతిపాదిస్తాడు. అందుకే రాజు మాత్రమే నాయక స్థానంలో నిలపుతాడు.

రాజధర్మము జారచోరారుల నుండి ప్రజలను రక్షించుట. రాజే జారునివలె చోరునివలె ప్రవర్తించిన జారచోరులకు అలుసెక్కువ అవుతుంది. రాజు వారిని అదుపులో వుంచలేడు. రాజు వుండి రాజ్యం ఆరాజక మవుతుంది. అది ప్రభుత్వపతనానికి దారితీస్తుంది. అదే గుర్తుచేస్తూ కన్యక -

'కిండకావరమెక్కి నీ నీ'

దుండగము దలపెట్టినందుకు వుండడా ఒక దైవమంటూ వుండి, పూర్కొనునా !'

అంటుంది.

కన్యకకు ఆశ్చర్యకావసరాన్ని సృష్టించాడు కవి. ఆ అవసరాన్ని అనుసరించియే అసమర్థునికా కల్పించాడు. అగ్నిమాంత్రిని మించిన ఆత్మరక్షణోపాయములేని క్లిష్టపరిస్థితులను కన్యక చుట్టూ అగ్నికీలలను చేసి అమర్చాడుకదా -

ఆమెచుట్టూ తొంబదితొమ్మిదవంతులు వలపన్నబడింది అది రాజుగాని పెట్టిగాని కల్పించినదికాదు. కవి కల్పించింది. ఆచిక్క అవకాశం గుండానే కన్యక శీల సంరక్షణము చేసికొన్నది.

ఆమెత్యాగం రాజు కపారమైన అపకీర్తి నార్జించిపెట్టింది.

ఆమెత్యాగం ఆమె కజరామర్మమైన కీర్తిని తెచ్చిపెట్టింది.

ఆమెత్యాగం ఆమెను చిత్రించిన కవికీ ఆపారకీర్తి ప్రతిష్ఠ నిచ్చింది.

కవితాఖండికలో మరొక్క విషయం గమనార్హమైనదికలదు. అది కవి ఎక్కడ వాడినా 'పట్టమేలేరాజు' అని మాత్రమే వాడుట. ఈ మాట వెన్నిసారులు వాడాడో.

1. 'నీవుపట్టం యేలురాజువు'

2. 'పట్టమేలే రాజు! బలిమిని పట్టవలెనా!'

3. 'ధర్మమార్గం పట్టమేలే రాచబిడ్డప పెట్టి కరిపడమా'

4. 'పట్టమేలే రాజు ఆయితే రాజు నేలే దైవ ముండదొ'

5. 'పట్టమేలే జారచోరులు పట్టదలచితి వింక నీవొక పట్టమేలే రాజు వటనా!'

6. 'పట్టమేలే రాజు వయితే పట్టు నన్నిపుడు.'

7. 'పట్టమేలే రాజు గర్వం మట్టి గలసెను!'

8. 'పట్టమేలే రాజుపోయెను.'

ఒక చిన్నఖండికలోనే ఆపదము నిన్నిసారులు వాడుట చూచిన కవి కాపదముపై నెంతప్రీతికలదో విశద మగుచున్నది. అంతేకాక దానికొక ప్రయోజనాన్ని కూడా కవి ఉద్దేశించినట్లు అర్థమగుచున్నది. అదేమన 'పట్టమేలేరాజు' అనగా కేవలము పదవి నేలే రాజుమాత్రమే అని, ప్రజలనేలే రాజుకాదనీ నూత్య పరిశీలనవల్ల స్ఫురస్తున్నది. ఇటువంటి రాజులు 'మట్టిగలస్తా' రని పరోక్షంగా స్ఫురింపజేస్తాడు కవి.

ఇకన్నియు కవితాఖండిక ద్వారా ప్రత్యక్షంగా తోచు విషయాలు. ఇవే కాక పరోక్షముగా స్ఫురించునవియు మరికొన్ని కలవు. అవి నూత్యంగా యివి.

కన్యక కలానూ పెళ్ళికావలసిందే! ఆసలు కన్య అంటేనే పెళ్ళికావలసి యున్నదని కదా అర్థము? అటువంటి పక్షమే రాజే కోరిపెళ్ళాడుతానంటే యే కన్య ఒప్పుకోదు? దీనికి సమాధానం పతిశలకు కవితాఖండికలో నేలభిస్తుంది -

నిజానికి రాజు పెళ్ళాడుతా ననలేదు.

పెట్టి మాత్రమే రాజును పెళ్ళాడమన్నాడు. అది అతని స్వార్థప్రయోజనం కోసము.

రాజు పెళ్ళాడుతా ననకున్నా పెళ్ళి కొప్పుకున్నాడు. అది కేవలము అతని కామవాంఛను తీర్చుకొనుట కోసము. అంతేగాని వివాహరూపక ధర్మబద్ధ సుఖాపేక్షనుగాని, ఉత్తమ సంస్కారాన్నిగాని కన్యకకుగాని, పతిశలకుగాని సూచించుటలేదు.

కేవలము తనబాహ్య సౌందర్యమును చూచి మాత్రమే కామించి పెళ్ళాడబోతున్న రాజు తనకు మించిన అందగత్తె కనిపించిన ఆమె ననుసరించడన్న హామీ ఏమిటి? అందుచేతనే అతనితో బలవంశపు వివాహానికి కన్యక ఆమోదం లభించలేదు. కామాంధుణ్ణి భర్తగా పొందుటకు ఆమెకు మనస్కురించలేదు అగ్నివంటి ఆమె సౌశీల్యం అగ్నితోనే వికారం కావడానికి ప్రేరేపించింది. రాజు కామానికి ఒలి యగుటకన్న అగ్నికి ఆహుతియగుటే మిన్నయని తదాచరిణకే పురికొలిపింది.

రాజభోగాలకన్న సౌశీల్యమే మిన్నయని కన్యక అభిప్రాయము. కవికన్యక ద్వారా చెప్పదలచుకున్నదీ యిదే.

రాజు కాశ్యపకీర్తిని కోరలేదు. క్షణిక సుఖా న్నాశించాడు.

కన్య రాజభోగాన్ని కోరలేదు.
కాళ్ళకీర్తి నశిచించింది.

ఈ రెంటిలో ఏదక్కటి రాజకీరాతను.
రాజుకు కామాంధత యెంతస్థాయిలో
వుందో కన్యకు సాశిల్యంపై పట్టుదల
అంతేస్థాయిలోవుంది. కాని ఈ రెండు
వ్యతిరేక శక్తులమధ్య కన్యయే బలి
అయింది. అరటిగూకు ముట్లుపై పడినను,
ముట్లు అరటియాకుపై పడినను అరటి
గూకుకే కదా పట్టము!

అందుకే రాజు తనీక నుఖాన్ని కూర్చి
పెట్టేందుకు తప్ప మరొకందుకు వినియో-
గపడే అవకాశాన్ని పూర్తిగా కోల్పో-
యిన తన శరీరాన్ని తుచ్చ మైనదిగా
యెంచి అతిసాహసంతో అగ్ని కప్పం-
చింది కన్యక.

ఇక ఆపదేశము! కవి గూఢించినది
ప్రజల భద్రత. కన్యక అగ్నిహుతి
రాజులో పశ్చాత్తాపాన్ని నిరసించి తప్ప
భాన నిలుపనచ్చు అది నూటి మార్గాని
ప్రజాసుఖకరము. అట్లు జరుగజేసి, రాజు
మౌరదేని ప్రజలదృష్టిలో క్రమముగా
పరమ నీమడుగా పరిగణింపబడి అప-
హ్రించు కొనబడుతాడు. ప్రజల్లో రాజ
వైమాఖ్యము విప్లవానికి దోహదమై రాజ
కీయ ప్రతిష్ఠంభన యేర్పడి ప్రభుత్వ పత-
నము క్రమముగా సంభవిస్తుంది. అప్పు-
డైనా నైతిక-విలువలను పునరుద్ధరించే
రాజు రాకడ తప్పదు. ఇది ప్రజాసుఖ
కరమే కాని చుట్టుప్రక్క.

కవి ఆశించేదిమాత్రం యేమోనైనా
ప్రజాక్షేమమే. నైతిక-విలువలే, స్త్రీ
స్వారంత్రియమే. ఈవిధముగా 'కన్యక'
ఒక నిర్దిష్ట మహానూత్రాన గుచ్చబడింది.
కన్యకలోని అందాలు కవిలోని ప్రతిభకు
నిదర్శనాలు.

—•••—

శివసాయుజ్యము

- శ్రీ జనుంతి వెంకటకాశ్రి.

* శ్రీగిరి మల్లీకార్జును ప్ర
సిద్ధ శివాలయ దృశ్యోన్ముఖ
ద్యోగమునందు శైలశిఖ
రోపరి నున్నత రిక్తి భావము
ద్యోగము నొంద చేదుకొను
దేవమమున్ దయ జూడుమయ్య ప
ర్యగమరూప యంచు సవా
యాత్రను బోదురు తైర్థి కప్రజన్.

* ఎడగల భక్తి భావమున
వీళ్ళరుడే జగముంత తానగా
మెదలును సర్వమా ప్రకృతి
మేనుగ నెంతుగు బడిమందు లా
ప్రదముగ నట్టి తృప్తి కన
పించును శ్రీగిరి కన్న వారికే
ముదురుకొనున్ శిరోన్నతము
మూర్తి దయాపర శంభులింగమే.

* శిరమున మల్లెపూలు విక
నించిన మాలలు చంద్రకాంతులై
మెరయుగ శంభులింగ పగ
మేళ్ళరు దోపును, కొల్చు భక్తుల
గ్గిరివల గొంచు బోవ నట
కేవల సిద్ధుల ధర్మదేవతా
పరుడగు నందికేశ్వరుడు
భావీలు ముందు శివస్వరూపుడై.

* తెచ్చిన బొందునల్లె సును
దీపితరాశిని పెద్దమాలగా
గ్రచ్చి మహేశ్వరేశ్వరుని
రూఢ హృదంబుజ బద్ధ భక్తిమై
నిచ్చధరింపజేయు ధర
దీధరనందన బ్రోచి శ్రీగిరిన్
మాచ్చుట మల్లికార్జునుడు
మోచు తిరున్నత నామభాగ్యమున్.

* అదేనాలయ శిల్పకద్యముల మ
ధ్యన్ భక్తగాథావతుల్
ప్రొదింగుర్చివ పెక్కులందు నొకడై
నోచిన్సు లందించు మీ
కాదిత్సంబగు బోయవానికథ
క్రూరంభ శూన్యాగ్ని వ్యా
పానుంబోచెను వల్లికార్జున దయా
వారాశి నెన్నంబునన్.

* నాడు శివరాత్రి నీపసన్నాహపరత
ప్రకృతి యంతయు కాంతి వారాశిదోప
బోపవాన్యక క్రతిముల నభిచ్చి దలచి
కడపుగురు శ్రీప్ర లచట జాగరణముండి.

* గిరికావన దేశములో
బంగడి పట్టలను వేటబడి విగతాశిన్
శరమున హరిణము నేయన్
బొంబుచ్చుచునద్దినోయి పురినించాయున్.

* పాదమండి నిద్రమేల్కొని
వదనము గంభీరమగుడు
వ్యాఘ్ర మరచుచున్
తెదలి మృగ వ్యాధుని న
త్యదయతి మంటాడి నప్పు
డడవి యద్రువగన్.

* గాయమువడ్డ వ్యాఘ్ర ములు
కల్ గొని పర్విడి వెంట నంట భీ
తాయిత డాత డెక్క బలి
తం బగు, దీర్ఘశూన్నతంబు త
చ్చాయను నిల్చి యిట్టటుల
జాంఘని ద్రిప్పుచు నోరగల్చున్
పోయి పయింబడన్ దుముక
బోవును బోయడు కంపనందగన్.

* ఇది లంఘించుట తప్పదెట్టులునుగా
నీ మృత్యువే సత్యమై
యెద దోపించెడి నంచు దుఃఖభరితుం
డెచ్చిన్ ద్రుమస్కంధ సా
ఖ్యదలింగం బభిషేక పూర్తముగ జా
గర్యంబుమై బోయడా
పదలో నేమరి లిల్వపత్రముల ద్రుం
పన్ సాగ రేయంతయున్.

డాడా యిస్తు కవిగా పతాభి

- శ్రీ క రెవరెండ్ వెంకటరామయ్య, ఎం ఏ.

(గత సంచిక తరువాయి)

ఇంగ్లీషుపదాల్ని కొల్లగొట్టి స్వేచ్ఛగా వాడాడు పతాభి.

‘హంగ్రికనులు, క్యాష్ట్యూ, మేమాసు, గ్రాసుగర్డ్ పబ్లిస్సు, హయహీలుయాన, రుమాన్ టిక్, 20 అయిటమ్సులంచి, డీలక్స్ కువన్ సోఫాసనము, ఇత్యాది అన్యదేశ్యాలు. విశ్రాంతిసయాసాలు పతాభి పనికిట్టుకుని ప్రయోగించాడు. ‘నాయిప్టం వచ్చినట్లు చేస్తాను. క్రొత్తయార్గం అను సరిస్తాను, ఆవాంభావకవిని’ అనటంలో అతని విప్లవభీరిత ద్యోతిక మాటుంది. ‘Dada hurts, Dada does not test, for the reason that it was experienced by revolutionary men and not by Philistines who de-

mand that art is a deco-
ration for the menda-
city of their emotions. .
I am firmly convinced
that all art will become
dadaistic in the course of
time, because from Dada
Proceeds the Perpetual
urge for its renovation’
అన్న డాదాయస్తు కవి రిచర్డ్ హ్యూల్సెబెక్ (Richard Huelseu beck) మాట లిట గమనార్హములు. ఈ గేయం లోనే ‘నావచన పద్యాల నే దుడ్డుకర్రలో పద్యాల నడుమలో విరగతంతాను’ అన్న తన మాటలు అక్షరాలా పాటించాడు కవి. గ్రంథంలోని పండ్రెండు ఖండికలు పక్ష వచన శేషపు నడక లో నే ఉన్నాయి.

•భీతిని బిల్వపత్రముల

పేరిమి నిల్చిభుభుక్ష పెంచకే

నీతున కోర్చి పెద్దపురి

చేతికి చిక్క కి వేగునంతకున్.

కోతగ నిద్రమేల్కొనుచు

నొవ్వు కిరాతుని మెచ్చి యంత రి

త్పూరి శరీరమున్ శివుడు

భూరికృపన్ దరితగ్ని ప్రీతుడై.

*కన్నీరాతరు కాండనీమ నభిషే

క శ్రీలక్ష్మన్ జాలి యా

పన్నుండై పులిమిద దృష్టినిడి ర

పుల్ వ్రాల్చకే చూచు నా

తెన్నుల్ జాగరణంబు దెల్పు తుది మి

త్రిన్నమ్మి భీతాత్ముడై

యొన్నన్ నూత్కృతి నర్తుడయ్యె శివసా

యజ్యంబుచే రం జనన్.

‘చీలు దారుల్లోని నిల్చొనున్నాడు

పొలీసు భటుడు

ఖాకీదిల్లం ధరించి తలమీద

కుసుంబా గుల్లెయి గల్గి

మహా చోద్యమృగా !’ (పొలీసు)

‘నీత నాసహధ్యాయిని. నీతా శేష గలనీ

నవీనమగు విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

కృత. రామాయణ మహాకావ్యమును

పఠించినాము.---.’ (నీత)

ఇత్యాదులు పక్షవచనములే ఈవచన శేషాల్లోను అప్రతుత్నంగా సిద్ధించిన లయ (Rthyme) ఊపు యిత్యాదుల్ని ప్రకటించి విగ్నోట్టాడు.

‘పయ్యంట తడిసి, కండ్లకు

పండుగ జేస్తున్నవి దాని

రసాల్యామిడపండ్లలాంటి పాలిండ్లు’

(కర్నం)

వంటి చరణాల్లోని కొద్దిపాటి కాబ్బిక
సౌందర్యాన్ని కూడ వెంటనే-

‘అయ్యో ! టయి మయింది ఆఫీసునకు

పోవంక నాకు, పోతుండిన

నా బాస్ మేఘంలాగ

ఉరుంతాడు’ -

అని తన కవితా కళారంలో పద్యాల నమూలు విరగొట్టాడు. ‘ధందస్సులచండ కాసనానికి కూడ కాలం కల్పిచోయింది. కవి హృదయంలోని రాగాలాపన ఎట్టి తీగలుగ సాగితే అదే గీతానికి ఆకారం నిర్ణయించాలి. లయగ్రాహిలో వసంత వర్ణన, మహాస్రగ్ధరలో యుద్ధగీతం ఒక పృథు బాగానే నడిచాయి నవకవికి అనుకరణ అసవ్యం. క్రొత్తశక్తులు క్రొత్తరూపంలోనే నాశుక్తిరించాలి’ అన్న శ్రీశ్రీ వాక్యాలు పతాభి కవి తన విశ్లేషణ ప్రాముఖ్యము. చందస్సుపై పతాభి తిరుగుబాటిది. ఇక వ్యాకరణంపై ‘గ్రామస్తుష్టాగ’ ‘పాడుక్కు’ ‘తిలవాల్సే’ ‘పరిగిన్నాన్ని’ ‘పరిమార్పులు’ ‘దోస్తాను’ ‘నొత్తుకుంటూ’ ‘నాగరికులు’ ‘ఎవర్నని’ ‘ఆరిగాడు’ లాంటి పదాలు స్వేచ్ఛగా ప్రయోగించాడు. అంతేగాక ‘ఉపజ్ఞ నాకున్ లేదని’ ‘లోనన్ మాట్లాడుటకు’ ‘ఏమిని జాయమానం’ ‘గుండ్రనిమోమం దపు’ ‘భూవిక్షేపముచేతనే బండ్లన్’ ‘బూట్సుల మీదన్’ యిత్యాది కృతక రూపాల్ని ప్రయోగించి గ్రాంథిక భాషని అవ హేళన చేసాడు.

ఇక అతను వస్తుపరంగా చేసిన తిరుగు బాటు మహత్తరమైనది. ‘పువ్వుల మెత్త దనమును, లే నెలలియ్యదనమును, తుమ్మె దల కమ్మవనమును, వెన్నెలల చల్లదన మును, చుక్కల చక్కదనమును, నెల యించి ప్రకృతిహృదయము పులకింప జేయవలెనని’ య భావకవి ఆశయము. ఇంతటి సున్నితము, మధురము, మంచాల మునైన వస్తువులన్నీ పతాభి కవికలో హేళనకు గురియైనాయి. భావక విద్వంసో

‘కవిశ్యరు లఖండముగా వినులించిట్టి’
అందచందాల పరిసీమ చందమామను
పఠాల్లి-

‘తగిలింపబడియున్నది జాబ్బి
చెయినా బజారు గగనములోన, పయిన
అనవసరంగా అఘోరింగా’

అని వర్ణించాడు. చంద్రుణ్ణి పోగొట్టు
కున్న వండీరూపాయిగానైనా ఎవరూ
భ్రమించరనటంలాను, ఎలక్ట్రిక్ దీపాల
ధాళిధశ్యమృగనకు, అద్వర్తయజ్ఞ మంట
రంగు రంగుల కాంతిచేయు ఉన్నాడ
నగ్ననర్తనమృగనకు మోక్షభృముడిసిపోవు.
నీవిచ్చట అనవసరం నుమి’- అని
ప్రాచీన కవి సమయాలమీద ధ్వజమె
త్తాడు ‘నీగుండ్రని మోమందము’ మో
కమీ నచ్చును. ‘నాగరికకన్యల పవుడర్
పూయబడిన నాఖాలంటే’ నోరూరును.
అముఖాల్ని-

‘మాకశ్యపిడికిళ్ళనో గట్టగాట్టి
లిండివాతుల్లాగ తినివేస్తాము’

అంటూ ‘ultra - modern’
దృష్టిని ప్రదర్శించాడు. ‘ఇతని అతివ్యత
వచన కావ్య రచనలోనే కాక పూర్తిగా
నేటి నగరవాసుల అనుభూతులనీ కావ్య
జగత్తులోనికి తీసుకురావడంలోనూ గోచ
రిస్తుంది. ఈ కావ్యాల్లో నాగరిక వాస
నలు ఎంత అద్భుతంగా నయినా స్ఫూరి
స్తాయి. ఇతనిది మంచిభావన కూడా.
పట్టణపుటాకాశంలో చంద్రుణ్ణి వర్ణించే
టప్పుడు, నగర శృంగారకంలో నిలబడ్డ
పోలీసు జవానుని వర్ణించేటప్పుడూ ఈ
శక్తి కనబడుతుంది’ 10 అంటారు శ్రీ
దేవులపల్లి.

‘నీలాభ్రసరిసిలో నిండుజాబ్బిల్లి
రాయంచవరె విహారము నుల్పచుండె’ 11

అన్న భావకవి ఊహకి-

‘ఎలక్ట్రిక్ దీపాలకు మల్లే ఈ
మూస్లయిట్ల కూడ స్వీచ్చుండిన
ఏం బాగుండు’

‘నూర్సున్నుండి కాంతిం నీసుకు నే
ఒరిజినాల్టి లేని ఉత్తెడన్సి శశి!’
‘జలేబీలాగా ఈచంద్రచక్రాన్ని
మింగివేయాలనిపిస్తున్నది’

అన్న పఠాభి కవితకుగల వ్యత్యాసం
భావకవిత్వంపై ఈకవి తిరుగుబాటుకు
లక్ష్యం. అంతేకాదు-

‘నింగిమూలల నీలిపందిళ్ళువైచి
ఎంతిచిరుమల్లెనోట వేయించినాను’
‘శ్యామలాంబర పరిణామాపరిసిలోన
ప్రణయలీలా విహారవిలాసిను లగు
తారకల గాంచుమా’-

అని కృష్ణకాస్త్రిగారి నక్షత్రవర్ణన.
పఠాభి తారక శ్లో-

‘రగులు మన్నవి గగనములోన
భువికార్చిన కన్నటి మక్కల్లా
తాంకలు’- (మరీనా)

అని విలక్షణంగా వర్ణించాడు. అం
దుకే ‘వెలికినా నున్నితమైన భావం,
నున్నితమైన పలుకుబడి లేనిరి నానికి ఈ
కవి పనిగట్టకొని ప్రయత్నిస్తాడు.
గ్రాంథిక భాషని మాత్రమే కాదు. ఆ
భాషలో అలవాటుగా కవిత్వభాష
వేసుకొని తిరిగే పాటకుబడిని కల్పింపబడు
చేశాడీయన- 12 అంటారు శ్రీ వేల్పురు
నారాయణరావుగారు.

కాగా భావకవిత్వంలో ప్రచుర ప్రచా
రమునందిన అమలిన శృంగారతత్వాన్ని,
ప్రేయసీ వూజ్యతను పఠాభి తిలకవితిలో
వికృతం చేసాడు. ‘దేలు రాగాల
డజన్ లో ఫ్రాయిడ్ సెక్సు సిద్ధాంత
ప్రోద్బలమే ఉద్వేలముగా కనిపించు
చున్నది... ఈ సంపుటిలో ఒకటిగెండు
కేసుములలో తిప్ప మిగిలిన అన్ని కేసు
ములలో కామోద్రేక నగ్న ప్రకటనమే
ప్రధానముగా కన్పించును. ఈ సంపుటికి
చలం వ్రాసిన ప్రశంసాగేయమునకొకాను
‘ఈ పాడుగాట్టిపాటలో చిత్రచిత్రాలు
వికట్టి భావాలు ఎన్నోవాడి అయినట్టి

కానగోశ్యనోడ చురుకు మనునట్లు పెట్టిన
చక్కిలిగింటిపేజీ’ నవభవించినట్లు చెప్ప
బడినది. ఈ శంసలోనే కావ్యవస్తువు
నూచిత్వమైనది. భావకవుల అమలిన
శృంగారమును, లలిత సంయోగ భావ
మును త్రోసిపుచ్చి యాకవికేవల కామో
ద్రేక ప్రధానమైన ఆంగిక శృంగారము
నభివర్ణించినాడు’ 13 అని డా॥ సి. నారా
యణరెడ్డిగారి అభిప్రాయం. అయితే
ఇది కేవలం ‘పాశవిక శృంగార కీడలకు
ఆసంపూర్ణకామవాంఛలకు పతాకతనంటి
దనటం’ చారిత్రిక దృష్టిని విస్మరించడమే.
ఈ కావ్యం వెలువడిన నేటి ఆంధ్ర
సాహిత్యస్థితిని ఒక్కసారి అవలోకనం
చేస్తే గాని ఈ కావ్య శిశిప్యం తెలియును.
సాధారణంగా ఒక ఉద్యమం ప్రజ్వరిల్లి
నపుడున్న వాడి-వేడి ఉద్యమం చల్లారిన
తర్వాత ఒక్కొక్కప్పుడు హాస్యభావనా
సంతాయి. ఆంధ్ర రాష్ట్ర ఉద్యమకాలంలో
కవుల ఆభిమానం ‘తనజాతి ఆరితజాతిని
గాయవలనుగా దిద్ది వర్ధిల్లిన తెలుగువాణి
అన్నంతవరకు వెల్లింది. సత్యాసత్యా
టటుంచి ప్రజలలో వైతన్యవ్యాప్తిని కలి
గించటమే ఇట్టి కవిక ప్రధానలక్షణం.
అలాగే భావకవిత్వంలోని ‘అకామ’
తత్వాన్ని అరహేళన చెయ్యటానికి,
కవితాజడత్వాన్ని వదిలించడాకీ పఠాభి
కామవర్ణనలు చేసాడు. చూడుము :
‘మరీనా’ ఖండికలో మద్రాసుబీచి వర్ణన:

‘అహో! జాతికన్నియ చక్కని
నిక్కబొడుమకొని
వచ్చునట్టి గట్టిపొమ్ము
మగనిచే తృప్తిపడనట్టి
ఆయ్యంగారి లలామగీటు’

‘హంగ్రి’కనులు- కలకంఠి-కఠిన కుచ
ద్వంద్వము గజనిమ్మపండ్లని, నిర్గమదుర్గ
మలని, కనకకుంభాలని ప్రబంధకవులచే
వర్ణితము. అస్తనసౌందర్యవర్ణమును అప
హాస్యము చేయు ప్రయత్నమిది.

‘నీత’ అను మగోభాషిక పాఠాణిక సాహిత్యాన్ని అవహేయం చేసేది. ఇందులో - నవీనమగు విశ్వనాథ సత్యనారాయణ కృష్ణ రామాయణ మహాకావ్యమును తన ప్రేయసితో కలిసి చదివే చాడు పతాభి. ‘నీతా! నీవు పురాణ యుగం నాటి రామాయ్య సతి నీతలాగా వుండాలని వాంఛిస్తావా? చెప్పా!’ అని ప్రశ్నించగా ఆమె -

‘రామాయ్య సతిగా నుంట కన్న
రావణుని ప్రేమరాలిగా వుండి
వృద్ధకుంగల అసురుణ్ణి, అమరుణ్ణి చేస్తా!’
నంటుంది అప్పుడు కవి తాను రావణుడై -
‘పదిమూతులనోను, నీ పెదవులను
మృదుశరీరమును, వదనమును అనుమతాను
ఇరవయ్య కళ్ళ సంకల్పతో నిన్ను
నిరతిము బండి చేస్తాను,
ఇరవయ్య లావు చేతుల్తో నిన్ను
నాపక్షానికి లాగుకొని
చిక్కని కవుంగిలింతలో
అయిక్యం చేసుకుంటాను నీను. నాతో,
నీత.’

అంటాడు. “Nothing was holy to us. Our movement was neither mystical communistic nor anarchistic. All of these movements had some sort of program, but our’s was completely nihilistic. We spat upon every things, including ourselves. Our symbol was nothingness, a vacuum, a void...” అంటాడు జార్జి బ్రాస్ (George brosy) అనే దాదాయిస్టు తిమ దృక్పథాన్ని వివరిస్తూ. పాఠాణిక పాత్రల పావిత్ర్యాన్ని వికృతీకరిస్తూ రచించబడ్డ ఈ గేయం ‘దాదాయిజం’ కి ప్రత్యక్ష ఉదాహరణ. ఇలాగే ‘నవ్యస్త్రీ’ అనే గేయంలో నవ్యస్త్రీ కుచవ్యవస్థ

స్వర్గద్యయ మని, తాను వాని నడుమ ఉండగా పార్కుర్ కలంగా మారిపోయిన బాగుండునని ఆమెమీద చూపులు నిలపడం డీలక్సు కుషన్ సోఫాలమీద కూలబడినట్లుంటుందని కల్గిస్తాడు.

‘క్రాస్వర్డు పజిల్సులాగున్న
కీకన్నలను పాల్కుజేసే మహాభాగ్యం
ఏమానవునికో కదా!’

అంటూ ఆశ్చర్యపోతూ -

‘ఏ యందం
శాఖాహారులగు నావంటి వారిక్కుడా
మాంసాహారం మీదికే
బుద్ధి పోనిస్తాన్నదో, నవ్యస్త్రీ!’

అని గేయాన్ని ముగిస్తాడు. ‘కామాక్షి కోక’ అన్న గేయం ఈ కావ్య సంపుటిలో కల్లా పచ్చి శృంగార కర్తనాయుతిము. ప్రబంధ సాహిత్యంలోని అంగంగ వర్ణనలపై ఇది ‘చెమ్మీదెబ్బ’. కవి కామాక్షి అనే తన ప్రేయసికి జన్మదిన సందర్భమున మైసూరు కృష్ణరాజేంద్ర మిల్సులో తయారయిన గోల్డుచార్మర్లల గళ్లకోక ప్రజంట్ చేయగా ఆమె మహోత్సాహంతో దాన్ని ధరించింది. గట్లంతా కళ్ళు చేసుకొని చూసింది కోక.

‘అంటి పండున్ పక్కతీసి తింటా
మ్రొగిపెకాన్నే నీ అంగంగమ్మను’

అంటుంది ఆచీర. ఇంకా ఆపి ద ప కామాక్షి, కవుల ఆలింగనము అప్పటి తన అనుభూతి వివరిస్తూ ఆ పై ఒక్క గోజు.

‘కామాక్షి, అండ ర్వేగుగాని బ్లాసుంగాని ధంపకుండా, నామీద దయచేత తన తనూ స్వసామ్రాజ్యంబును నాకిచ్చి వేసింది. అంతట క్రోడీ కడుగుత భూముల్ని డయిరెక్టుగానే ఆక్రమించి పులికరించి పోయాను ప్రాణం లేనిదాన్నినయినా గూడ నేను.

అంటుంది ఆచీర. ఈ రీతివర్ణనకు కారణం ప్రాబంధిక శృంగారంతోను, భావకవిత్వపు విప్రలంభ శృంగార విషాదానుభవ వర్ణనలతోను విసిగిపోవుటయే. నానిపై వైరం క్రోధంతో బయలు దేరిన తిరుగుబాటు ఈరీతి వర్ణనకు ప్రోద్బలం. Bigsby అను విమర్శకుడు దాదాయిజాన్ని గూర్చి చెప్పిన మాట లిట - హరించుట యుక్తము. “Dada, in other words was simultaneously both art and anti-art; it despaired by contemporary society and dispised its attenuated art and yet remained committed to restoring some essential quality missing from both”¹⁴ ఈమాటలు పతాభి కవిత్వపట్ల యథార్థములు.

వస్తువవ్యత, రచనా నవ్యతే కాక శాబ్దిక వైచిత్రిని పతాభి ప్రదర్శించాడు. ‘ఫీడెలు రాగం’ అనే చివరి ఖండికలో -
‘థోయాన్ కోస్టు పతాభి
నాకతిడు ధయ్యన్తా
సహాయ్ యస్ జేయ పట్టి మనకు
ప్రవానామయిన్ది దార్లిన్ గో!’

కవి నవ్యత్వానికి నూచిన యిది. “Dada was anything but a hoax! It was a turning on the road opening up wide horizons to the modern mind. It lasts and will last as long as the spirit of negation contains the ferment of the future”¹⁵ అన్న మార్సెల్ జాన్కో (Marcel Janco) వాక్యాలు ఇక్కడ అన్వయించుకోవచ్చు.

సమస్తమైన పతాభి ఫీడెలు రాగా డజన్ భావవిత్వంపై తిరుగుబాటుగా

అవిచ్ఛిన్నమైన విధ్వంసకవాద కవిత్వం. దాదాయిజమ్ లక్షణాలన్నీ గర్భితులైనవి. కోకపోయినా, కొన్నింటిని అనుసరించి, ఆ రీతి కవిత్వం తెలుగులో స్థానం కల్పించిన వాడు పతాభి 'కవిత్వం వేమంవేను కొని అకవిత్వం తిరుగుతున్నప్పుడు, కవిత్వం అకవిత్వం వేమంలో రావలసి ఉంటుంది. సరిగ్గా ఈపనేచేసింది పతాభి కవిత్వం. సారం నశించి ఆకారాలు కాలం చెల్లిపోయినా రాజ్యం చెయ్యకుండా వాటి వికృతిని బయటపెట్టిన విధ్వంస కవిత్వం iconoclast పతాభి ఫీడేలు రాగాల డజన్ ఆ భావ కవిత్వానికి 'డమాన సంస్కారం' చేసింది' 16. అన్న శ్రీవేల్పురు నారాయణరావు గారి మాటలు వాస్తవములు. అకవిత్వం ఎలా ఉంటుందో చూపింది ఫీడేలు రాగాల డజన్ అంతకు మించి ఎలా రాయకూడదోగానీ చూపించాడు పతాభి. నవ్యాంధ్ర సాహిత్యంలో దాదాయిజ్మ కవిగా చెప్పుకోదగినవాడు పతాభి ఒక్కడే.

7. ఫీడేలు రాగాల డజన్ - ఇంట్లో. శ్రీశ్రీ. p. 1-2.
8. ఫీ. రా. డ. - ఇంట్లో. శ్రీశ్రీ p. 2
9. నా తొలిరచన - (ఆకాశవాణి ప్రసంగము) వెంకట పార్వతీశ్వరులు.
10. పాతిక సంవత్సరాల తెలుగు కవిత్వము - భారతి, 1949, జనవరి.
11. కృష్ణపక్షము - విక్రాంతి ఖండిక. p. 28.

(తరువాయి 17 వ పేజీలో)

“ఆంధ్రసాహిత్యంలో మిన్నంటిన కంకంటి”

- శ్రీ కె. వి. శ్రీరంగ నాయక్, ఎం. ఏ.

‘మేము కంకంటియైనా పాకం మిన్నంటింకి’ అను వ్యవహారానికి లక్ష్యమైన పాపరాజు ఉత్తర రామాయణం పగులెనిమిదవ శతాబ్దంలో అవతరించిన పెద్ద గ్రంథాలలో ఒకటి. ఈతడు శ్రీకృష్ణ సగోత్రుడు. అగువేలనియోగి బ్రాహ్మణుడు. అప్పనార్యునకు నరసమాంబ యందు జన్మించాడు ఈతని వంశము లక్ష్మీసరస్వతీ విభావాలంకృతి మైనది.

పాపరాజున కీ కవిత్వం ‘తన పూర్వ పుణ్యవాసనా విశేషం’ వల్ల శ్రీకృష్ణుని వెలగి కొలువగా ఆ ‘మదన గోపాలదేవ కృపాలలిత కటాక్షపీఠ’ సమాసాదిత మైనదట.

శ్రీకృష్ణ తత్వానికి, వైభవానికి తక్కితాక్ష సమాసాదితమైన ఈ కవిత్వం సరిపోయింది. కావుననే కృతికన్య నిమ్మని కోరినాడు. శ్రుతిసీమంతిరసము పలాలిత పదాంబుజాదు కాంబటి చిటికెతి కన్యల పెండటివైనా కోరి నిర్వహించు కోగల నెఱజణ మదన గోపాలమూర్తి. అష్టభార్యా మనోహరుడై, అష్టసిద్ధులు కలిగి, అష్టవిధైశ్వర్యములతో అలరాచే గోపాలదేవునకు అర్హంగా తన కృతి కన్యనకూడా అష్టశ్వాస మనోజ్ఞంగా, అలంకారబహుళంగా, రసాత్మకంగా నిర్మించి, గోపాలదేవుని కటాక్ష పాత్రుడైనాడు.

ఈ విషయమంతా స్ఫురించేటట్లుగా వ్రాసిన తన కావ్య విషయంలోని ఈ పద్యాన్ని చిత్రించండి.

‘వైదర్భి విలసద్విలాసమునఁ జెల్వంబూని సత్యోక్తి పెం తేదీపించి కలింద జోజ్వలరసాక్తిన్ మించి భద్రాత్మకం

బై దీవ్యద్భవ లక్షణాశ్రయ సమాఖ్యంగాంచు మత్కాప్యమాన్వోదం పిచ్చు గ్రహింపఁ గృష్ణునకు నర్హంబేదా! యెయ్యడన్.’

మదన గోపాలుని వైభవాభోగం వలెనే పాపరాజు ప్రధానుని కవితా వైభవం కూడా ‘వైదర్భి విలసద్విలాసాలను. ‘సత్యోక్తి ప్రదీపన’గా ‘కలింద జోజ్వల రసాప్తి’ నీ ‘భద్రాత్మకత’ను ‘దీవ్యద్భవ లక్షణాశ్రయ సమాఖ్యమా’ సంతోషించు కొని శ్రీమదన గోపాలునకు భోగ్యమైనది.

మనోమనవి యేమిటంటే మదనగోపాలుని పూర్వావతారి వృత్తాంతాన్ని ఆ మహానుభావునకే విన్నవించు కోవడం ఎంత అదృష్ట విశేషం! భద్రాత్మకమైన తన పూర్వచరిత్రనే తాను వివడం ఎంత ఆనందం! ఈ రెండు వైభవాలు ఈ ఉత్తిరరామాయణకావ్యకర్తకూ భర్తకూ సంబంధించినవి

రామకథను వ్రాయుని కవి కవిగా డన్ని పట్టుదల తెలుగువాటి కవులది. అది కవి రామకథనే ప్రసంగించాడు. భారతంలో భాగవతంలోకూడా రామకథను నిక్షేపించాడు. తెలుగువాటి వారికే కాక భాషాంతర కవులకు కూడా రామకథమీద భక్తిగౌరవాలున్న సంగతి విదితమే.

‘వారు కవిత్వము నేర్చి జానకీ, జాని కళ్యాణ రచింపక అసత్కథ తెన్ని రచించెనేనియన్, వాని వివేక మేమిటికీ? వాని కవిత్వ మహత్వ మేటికన్? అని ఇతర కథావస్తువులను అన్నింటినీ నిరసించింది పాపరాజు మనస్సు

‘వార్యుకి మనీషిరగ్యమతి మంథా హర్యసంభోభితమైనదీ’ విశ్వాతిగ కామి

తాగ ఫలదమైనదీ' సుశబ్దవాసమైనదీ'.
'మాధురీ భరితమైన రామకథాక్షర
పాగావారాన్ని' తన కవితా ప్రఖ్యాతి
కన్నంగా' సమాశ్రయించాడు. ఇహపర
సాధకమైన ఈకృతికి అర్హుడైన పతి
యొక్కదా? అని అహితకు భర్తనారణ్య
జనున్ బలెయోజన' చేశాడు. ఉపా
కాలంలో తన ఇష్టదైవం గోపాలమూర్తి
ప్రత్యక్షమైనాడు. తన కవితావైభవా
నికి సజీవత యేర్పడ్డ దను కొన్నాడు.
స్వయముకోరి వరించుకొన్న గోపాల
దేవుని కవితాప్రియతకు ఆనందతన్మయు
డైనాడు. ప్రాద్దుననే శేచి పాపరాజు
తన సహాధ్యాయి, అనేకాంధ్ర కృతి
ప్రకల్పన సమర్థుడూ' అయిన పుష్పగిరి
తిమ్మనకు తన స్వప్న కృత్యంతాన్ని
పులకిత గాత్రంతోనూ, హస్తాతిశయ
గద్గద శంతంతోనూ, చెప్పుకొన్నాడు.
అయినకూడా ఆనందించి 'నీవాక్రాప్తి
మతో నిర్వహించవయ్యా!' అని ప్రోత్సా
హపరిచాడు. ఆదరంతో 'నేనున్నాను
గదా!' అన్నాడు. పాపరాజు కృష్ణతితో
తిమ్మను ఆదరానికి ముగ్ధుడై 'అని కీ
టికి శారితోడైన యట్లు, లమ్మహాళవి
సాహాయ్య మాచరింప, కృతికొనర్పగ
పూనినా' నన్నాడు. ఇంతి మహావైభ
వంతో సంస్కృతిలో సామాన్యమైన
ఉత్తరకాండకు వ్యాఖ్యాన కల్పంగా
మూడువేల ఇరవై తొమ్మిదిగద్యపద్యము
లతో తెలుగున కృతిని ప్రవర్తింప
చేశాడు.

తాను ప్రవర్తింప చేయబోయే ఉత్తర
రామాయణం కూడా భారతం వలెనే
పురాణపతన శ్రవణ యోగ్యంగానూ

విద్యలో కసమాదరణీయంగానూ, ఉం
దనీ, ఉండా అనీ నిశ్చయించుకొన్నా
డేమో! నన్నున్న నారాయణ దిట్టవిష
యాన్ని గంధాదివి పేర్కొన్నట్లే
తానుకూడా తిమ్మయ్య విషయాన్ని
పేర్కొన్నాడు.

పుష్పగిరి తిమ్మయ్య రామకథా విష
యాన్ని వివరించడంలోనో, శేఖన విష
యంలోనో, తిక్కన పర్యాయ పాప
రాజు పద్యాలు, మూలము మంచి చెడ్డా
చెప్పటంలోనో సహాయపడి ఉంటాడు.
ఆదరాభిమానాలతో కవికి ఆత్మలు మంచి
నూచనలు చెయ్యటం కవులు ఆమోదించ
డం అనుభవ సిద్ధం గదా!

కవిత్యానికి శబ్దార్థాలు శరీరప్రా
ణాలు. శరీరానికి స్ఫురద్రూపత ఉం
దాలి. పుష్కలమైన ప్రాణం ఉండాలి.
ఈ గెందూ ఉండి జ్ఞానం ఉంటే జీవితం
పరమార్థ మవుతుంది. అలాగే కవిత్యా
నికి శబ్దార్థాల సమ్మేళనం సరిపడి రసవంత
మైతే ఆపుడు ఆకవిత్వం చరితార్థమవు
తుంది. కవిరససిద్ధుడై తాడు. ఆతని
ప్రపంచం రసాయనం అవుతుంది.

పాపరాజు కవితా వైభవం అంతా
ఈశబ్దార్థాల సమ్మేళనంలో ఉంది. ఈ
చతుర్విధ కవితాత్రిత్వం బాగా ఎరిగిన
వాడు కాబట్టి పద్యరచనలో కూడా
బహువిధాలైన, మధురములైన శబ్దాలం
కారాలని, శ్లేషాలనీ రసజీయంగా నిర్వ
హించాడు.

పాపరాజు నిశితబుద్ధి అప్రయత్నంగా
ప్రతిపదాన్ని శ్లేషిస్తుంది. శ్లేష పాప
రాజుని వెతుక్కుంటూ వస్తుండేమో!

'విష్ణోరే సాపాయనీ' అనే విష్ణుపురాణ
వచనాన్ని మనస్సులో పెట్టుకొని ఆ
లక్ష్మీనారాయణుల నిత్యసంబంధాన్ని
శ్రీమన్నారాయణుని దశావతార వైభ
వంతో మేళనంచేసి, మృదువైన శ్లేషతో
అశ్భరంగా ఈలక్ష్మీస్తుతిని చిత్రిం
చాడు. అంత మాత్రం కాకుండా చతు
ర్విధ కవితాతత్వం తెలిసిన వాడు కనక
గౌరీస్వరూపాన్ని కూడా స్ఫురింప
చేశాడు. శ్లేషార్థ సంపన్నమైన కృత్యా
లలో ఈలక్ష్మీస్తుతిని చిత్రించండి.

'పుష్కర విహరణస్ఫురణంబువహించి
ఆచలానుగుణవృత్తి యనధరించి
ఆర్యాభిరణ్య సౌకర్యంబున రహించి
ప్రబల హిరణ్య వర్ధనత మించి
త్రిభువనాంచితరూపవిభవంబు ప్రాపించి
భృగుజలంబు పవిత్రముగ జనించి
అంభోధి భంగ లీలాసక్తి వర్తించి
కామపాలన రీతి భ్యాతి గాంచి
పుణ్యజనముల పూజనములు గ్రహించి
కలికి తన మెందు నిట్టిది గలక యనగ
చెలుపుచెలుపున నజవొందు కలిమి చెలువ
మెచ్చినిచ్చుమాకోర్కు లిచ్చుగాత.'

తిక్కనామాత్యుడు అమలోదాత్ర
మనీషతో సుభయకావ్య ప్రాధిపాతించు
శల్పమునన్ పారగుడై. కళావిదుడై,
నిబంధనపూర్వంగా ఉత్తర రామాయ
ణాన్ని (నిర్వచన) వెలయించాడు.
పాపరాజు ఆకావ్యాన్ని బహువిధాలుగా
మననంచేశాడు. 'వసుసన్ తిక్కన
యజ్య నిర్వచన కావ్యంబై తగవ జేసె
సుత్తర రామాయణ' మని తిక్కనామా
త్యుని ఉత్తరరామాయణ రచనా విష
యాన్ని స్మరించాడు. తిక్కన ఉత్తర

రామాయణం వ్రాసేనాటికి యజ్ఞ కా
లేదు. తిక్కనామాత్యుడు రచించిన
కథాభాగాన్నే వ్రాస్తే ప్రాజ్ఞలు నిర
సింపుతారేమో అని అంజలించాడు.
'రాఘవేశ్వరు చారిత్రము నెందరిన్ని
గతులన్ వర్ణించినన్ గ్రాలదే' అని సవిన
యంగా సహృదయులకు మనవీచేసి 'తన
'వినయాదిగుణరత్నకర' బిరుదును సార్థక
పరచుకొన్నాడు.

'పరమ శ్రావ్యమైనదీ' ఆఘవ్యగా
మిత కథాభవ్యమైనదీ' దీవ్యత్వస్థి పరివ
త్సంతిత సేవ్యమైనదీ' అబ్జభవ సంభావ్య
మైనదీ' ఉత్తరరామకథ. దీనిని ఆచార్య
దాత్తమనీషతో ఉభయ కావ్య ప్రాశ్ని
పాటించు శిల్పమున పారగుడై, కళా
విరుడై తిక్కనామాత్యుడు వెలయు
చగా, మృగువచో ధారార్థ సందర్భ
నిర్భర తత్త ద్రసముల్ రహించునట్లు
గా నిర్వహించవలెనని పాపరాజు పూను
కొన్నాడు. ఈపూనికకు తిక్కన ఉత్తర
రామాయణం అసమగ్రం కావటం కూడా
కొంతవర కవకాశాన్ని ఇచ్చింది. మదన
గోపాలుని కటాక్షవిశేషంవల్ల ఆ పూనిక
సఫలమైనది. తిక్కనామాత్య విచిత్ర
మైన ఉత్తరరామాయణం శిల్ప ప్రపం
చమై విద్యుల్లోకంమెప్పు పొందుతుం
డగా; పాపరాజప్రధానుని ఉత్తరరామా
యణం 'మృగువచో ధారార్థ సందర్భ
నిర్భరమైన రసవాహినీ'యై విద్వాంసు
లను తన్మయులను గాచేసింది. బహుప్రచా
రంలోకి వచ్చింది. విద్యుల్లోకంలో కావ్య
గౌరవాన్ని, భక్తిలోకంలో పురాణపఠన
క్రమణ గౌరవాన్ని సంపాదించుకొన్నది.

'కవి' అంటే వాగ్మీకి ఒక్కడే' అని
పాపరాజు అభిప్రాయం. కృత్యాదిలో
తమకన్న పూర్వమైన సంస్కృతాంధ్ర
కవులను స్తుతించటం తెలుగుకవుల సంప్ర
దాయం. పదునెనిమిదవ శతాబ్దంలోని

వాడగు పాపరాజు తన పూర్వమైన
తెలుగు కవులను పేరెత్తి స్తుతించనే
లేదు. నన్నయ, తిక్కన, ఎఱ్ఱన, పోతన,
శ్రీనాథుడు ఈరవులను స్మరించేటట్లుగా

'ధరణీభృన్మణి మాలి వర్తనములం
దక్కొంది యాగోక్తి వై
ఖరి ప్రాపించి అహీన విస్మయదలం
కారాప్తి శోభిల్లి భూ

రి రసామాళి చెరిగి అగ్రతరమై
త్రం బొక్కిన'
మేటి కవులను స్తుతించాడు.

పాపరాజు కవిత్వంలో పద సందర్భ
ములు, అంశిల్పములు, శబ్దస్ఫూర్తిలు,
ఉత్పేక్షలు ఇంపు దలిస్తున్నా ఉం
టవి. పద్యరచనావిధానంలో మృదులు
లేక భావసంపద 'పువ్వుడేనె నంచిన
గతి' 'కప్రపున్ రజము చిందినకవడి'
'బాజి పొట్లముల్ ముచుకొని విప్పిపట్ల'
ఉంటుంది.

పువ్వుడేనెనంటి మామూల్యం కప్పు
రపు రజమునంటి హృదయాహ్లాదతి బాజి
పూవుల వాసనాలపారివంటి పుణ్యవా
సనా, మిలితమై త్రివేణి సంఘమంగా
కలిసి మన కా కావ్యంలోని పాత్రికలో
నిత్యసంబంధ మైన ఒక స్నేహాన్ని కల్గి
స్తున్నది.

పాపరాజ ప్రధానుడు ఉత్తరకాండ
నే వ్రాయ బూతుకోవటంలో ఎవో విశే
షం ఉండితీరాలి. తిక్కనామాత్యుడూ,
పాపరాజూ ఎద్దూ ఉత్తరరామా
యణాన్నే ప్రబంధించారు. తిక్కనా
మాత్యుని తాత సాంకేతికాభిరాముడైన
గుంటూరి విభుడు రామాయణాన్ని
వ్రాయగా, ఆకృతికి పూరకంగా తాత
గారి యందలి గౌరవంతో తిక్కన నిర్వ
చనోత్తర రామాయణాన్ని వ్రాసి ఉం
టాడు.

పాపరాజ ప్రధానుడు కూడా శ్రీ
వత్సగోనోద్భవమైన ఎఱ్ఱన రామాయ
యణం వట్కాండ పర్యంతం కాగా,
మిగిలిన భాగాన్ని సగోత్ర గౌరవంతో
తాను తెలిగించాడేమో అనిపిస్తుంది.
కాకిపాడే ఈ ఉత్తరకాండనే వ్రాయ
వలెనన్న కోరిక ఎంత కలగాలి? రామా
యణాన్ని పోలినుండి తెలింప వచ్చును
గదా!

కావ్యాన్నీ, కవియొక్క ప్రతిభా
వ్యస్థిత్తులు, కథానిష్ఠులు, రసనాపథ్యులి
ఈమాడును వ్యాప్తి తీసికొని రాగలుగు
తవి. ఈ కావ్యాని కీ సంపదలు పుష్క
లంగా ఉన్నవి. రామకథలో మహాస్తే
వాగ్మీపుణ్యాన మామూల్యంలో స్నిగ్ధమై
పోయింది. కామునివంటి ఉత్తమ నాయ
కుడు మరో రసప్రపం వమునకు ప్రత్య
క్షం కాడు.

రామాయణం మృగువచోధారా సుమ
న్వితం, అగ్రసందర్భనిర్భరమూను. 'పాత్ర్యే
నేయే చ మమరం' కాబట్టి ఆ మర్యాద
పోకుండా పై గెండిటిరీ సుమన్వయించు
కొని మృగువచోధారార్థ సందర్భముగా
వ్రాస్తా నన్నాడు. చమత్కారాలు
గాని, శ్లేషలుగానీ సహృదయులకు
గోచరించాలి. కవి హృదయం స్పష్టంగా
తెలిగూలి. అది రామాయణ మర్యాద.

కవి వ్యాఖ్యానంచేయుటండా సహృ
దయులు కావ్యగతిమైన అర్థాన్ని తెలు
సుకోటం ఉత్తమ రచనయొక్క పద్ధతి.
పద్యగతి వంకరలులేక గంభీరధారావా
హినిగా సాగాలి. ఈ లక్షణాలనే హృ
దయంలో ఉంచుకొని పరిశ్రమించి
సఫలమైనాడు పాపరాజ ప్రధాని.

ఆధునికత

స గ్న ము ని - కొ య్య గు రం

[కొయ్యగురం : కావ్యం : (ఆధునిక మహా) త్రినక్షముని. ప్రచురణకర్తలు విమాన్ ప్రచురణ సమితి, పుట్టి ప్రచురణ హైదరాబాద్. పుటలు ముందు 28 + యాక్సువర్ కావ్యం 28 + 10 = మొత్తం 61 పుటలు. మొత్తం ధర రూపాయలు.]

ఒక నాటి రాత్రి యాదృచ్ఛికంగా హైదరాబాద్ ఆకాశవాణిని స్వీచ్చాన్ చేయగా కావ్యపతనం వినిపిస్తోంది. గొంపూ, విలక్షితమైన హావభావప్రకటనలు. అభివ్యక్తిగా చెప్పనగునట్లు వచ్చాయి. నగ్నముని కింతగా పోల్చుకుని ఈవ్యాసకర్త అసంతోషిస్తాడు. తర్వాత చాలనాళ్ళకు ప్రజాతంత్ర పుటలలో ధారావాహికగా ప్రచురితమవుతూ వారం వారం రోజులూ పంపించింది. మరి రెండువేళ్ళ తర్వాత యిప్పటికీ గ్రంథ పతనం ద్వారా తుల్య యావస్థ చేరింది సమాజమని హృదయం.

ఈవ్యవస్థ హృదయం గతమానమున, సోషలిస్టు వాయం లోనికి తీసుకు వెళ్ళుతుంది అమాయకంగానమ్మి ఈకొయ్యగుర్రాన్ని కొలుస్తూ నాగరిక మొత్తిన జల ఖడ్గం దాటి పారిపోయింది. అభాగ్యులకు అంత మాయబడింది.

తెనిన్ గ్రాఫ్ యూనివర్సిటీలో తెలుగు బోధకులు ప్రాచీన నికతాగ్రాహిణి తెలుగులో నగ్నముని కవిత్వాదర్శనం గురించి వివరించారు. 'నగ్నముని కవిత్వం' డాక్టర్ ప్రెస్క్రిప్షనులా చేదుగా ఉంటుందని, అప్పడప్పుడు చెరువులు తేస్తుందని, దిగంబర కవిగా కావించిన ప్రశంసలో మరికొంతవారితో పాటు వాసుపక్ష్య బాల్యార్థిత్వం ఉందని, ఐతే యిరిసిలో కవిత్వాత్మక దృష్టి సంపూర్ణంగా ఉన్నదని సామాన్య మాన

వుని పట్ల కవి హృదయంలో వున్న ప్రేమ అంధకారంలో మూర్ఛికిరిగిపోయింది అనిపిస్తుందని వివరించారు.

ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ భాషా శాస్త్రాచార్యులు డా॥ చేకూరి రామా రావు యిచ్చే ఒక్క పుటల సుదీర్ఘ ఉపోద్ఘాతం రచించి కావ్యానికే కవికీ గొప్ప జ్ఞాఘ్యుల లందించారు. ఈ కొయ్యగుర్రం తెలుగులో వచ్చిన మొట్టమొదటి ఆధునిక మహాకావ్యమని, నిరూపించి దానిని ప్రయత్నించారు. భాషా శాస్త్రవేత్త సాహిత్య విమర్శకుడుగా కావ్యవేదిగా దృఢమిస్తే మనకి అధ్యంతరములేదు. కాని కేవల భాషాశాస్త్రవేత్త యింత కవిత్వా మర్మవేత్తగా ఎప్పుడెంత జ్ఞానాన్ని అర్జించాలో ఆశ్చర్యమే! వారు సాధించిన పోయెటిక్ పెన్సిబిలిటీ అదుగదు గునా అబ్బరం కలిగిస్తుంది. వారిదృష్టిలో శ్రీ ఆరుద్ర త్వమేవాఽహమ్ మహా కావ్యం కాకపోతే ఏదాపోయింది. కనీసం ఆధునిక కావ్యంగా కూడా కాదు డాపోయింది. ఇక ప్రైరెగి నూతిలో గొంతులు మోటు చెప్పనవసరమే లేదు. పోనీ శ్రీశ్రీ కవిత్వా ఒక కవిత్వా అయినా కనీసం జ్ఞాపకం రాకుండా పోయింది. పక్షపాత బద్ధి మరి తీండించిన వారికి జాండిస్ వ్యాధిపీడితుడికీ ఆర్తే లేదా ఉండదు. ఇక గతముపుయ్యేట్లుగా వస్తున్న కావ్యా లొక లెక్కా, జమా?

కాని వీరే వేదాకావోట కుండురి తెలంగాణాగురించి రాయవలసి వచ్చినపుడు విచిత్రమేమిటంటే దానిని ఏకైక ఆధునిక మహాకావ్య మనే కీర్తించారు. వారేంచేస్తారు? వారికొలబడ్డ అతిదీర్ఘమైన దని మనం విస్మరింప కూడదు.

శ్రీ చేరా దిగంబర ఉద్యమం సాధించిన చారిత్రక ప్రాధాన్యంలో ఉపరిపీలు

(14 వ పేజీ తరువాయి)

12. తెలుగులో కవిత్వా విప్లవాం స్వరూపం. p. 161

13. ఆధునికాంధ్ర కవిత్వము. p. 626.

14. Dada and surrealism. p. 10.

15. Ibid. p. 6.

16. తెలుగులో కవిత్వా విప్లవాం స్వరూపం. p. 168.

♦ ♦ ♦ ♦ ♦

Note :- గతసంచికలోని 'డాడా యిష్టు కవిగా పశాభి' అన్న యావ్యాస మలో 18 వ పేజీ మొదటి కాంతులో ఇంగ్లీషు మొదటిచేరా చివర suddenly lost all their meaning అన్న వాక్యం తర్వాత -

అని అనాడు తనలో కలిగిన పరికర్తనని వివరించాడు పశాభి. దీంతో అప్పటి వరకు భావవిధిలో ప్రసిద్ధమైన కవిత్వా తస్తువుల్ని, భాషని, భావాలిని, శైలిని తూర్పు బట్టతూ గూర్చి ఆర్ట్ (Anti art) కవిత్వం సృజించాడు. అప్పటికే పాశ్చాత్య సాహిత్యంలో ఒక ఉద్యమ స్థాయిలో నడచిన డాడాయిజం (Dadaism) కవిత్వా తత్వానికి ఫీదేలు రాగాల డజన్ కి సామ్యం చాల అధికంగా కన్పిస్తుతోంది. ఏతద్విధపరిణానమే ప్రస్తుత వ్యాసం.

అన్న భాగం పొరపాటున ముద్రితము కాలేదు. పాఠకులు గమనింప గోరక.

- సంపా

స్తున్న మేధావి. కనక వారికి తాముతప్ప మిగిలినవా రంతా నిద్రపోతున్నట్లే కనిపిస్తారు. పిచ్చివాడికి లోకమంతా పిచ్చిదే అనిపించడంలో అబ్బురంలేదు! ఆ దిగంబర ఉద్యమంలో అత్యంత ప్రధానపాత్ర నిర్వహించిన నగ్నముని సామాన్యుడు కాదని చేరా భావించారు. ఐతే మహాకావ్యానికి నిర్వచనం ఇవ్వకపోలేదు. 'కొద్దిపాటి చమత్కారాలతో గిరిగింతలు పెట్టే అల్పానుభూతి కలిగించడంకాక సీరియస్ భావాలతో మహానుభూతి కలిగించడం మహాకావ్య ప్రయోజన' మన్నారు. ఐతే ఆ మహానుభూతి ఏ తావుల ఎలా ఆవిష్కృతమైందో సోదాహరణంగా వివరించలేదు కవిత్వంలో అచ్చేసిటీని సాధించడానికి వచ్చిన కవిత్వం బాగా పనికొచ్చిందని ఒక యోగ్యతాపత్ర మిచ్చారు. ఒక్క దిగంబరకవిత్వం తప్ప మిగిలిన వన్నీ అచ్చేసిటీ సాధించడంలో దిగుతున్నాయి అని కవి భావం!

చమత్కారానికి బదులు సీరియస్ నెస్సు. తాత్త్వికచింతనా ఉన్న అచ్చేసిటీనే వీరు కవిత్వంలోని ఆధునికతగా భావిస్తున్నా - ఆధునిక కవిత్వంలోనాన్ని నిర్వచించే ఉద్దేశం రచించిన ట్రిఫ్లెస్ స్విండర్ యెక్కడా అలాంటి పరిమితులు ఏర్పరచకపోయినా పేచీలేదు. కాని గత మూడు దశాబ్దాలుగానూ ఒక్క ఆధునికకావ్యమూ రాలేదని వీరడం సాహిత్యజ్ఞానం ఉన్నవారికి ఆశ్చర్యమే! ఒక ప్రధాన వస్తువులో ఒక తాత్త్విక చింతనతో, సందేశంతో, అనేక భావాలతో, మాధుర్యంతో కథ లేకుండా అచ్చేసిటీ లక్షణం కలిగిఉండి తగినంత విస్తారంగా ఉన్న దీర్ఘకవితను ఆధునిక మహాకావ్యం' అని వీరు నిర్వచించినపుడు ఆ నిర్వచనానికి సరిగ్గా సరిపడే కొయ్యగుర్రమే మొదటి దెబ్బఅయిందో, క్వీమే వా2హమ్ గాని, నూతిలో గొంతులు గాని ఎందు కాస్తానం అందుకోలేక పోయాయో వీరు నిర్ధారణ చేయలేదు. తమకు

ఆభిమానంగల వస్తువును అమృతతుల్య ఎనీ, న భూతో న భవిష్యతి అనీ కీర్తిం చడానికి యూనివర్సిటీ ఆచార్యులే కానక్కరలేదు. ఐతే సామాన్యులు చేయలేని పని వీరే చేశారంటే మహాకావ్యానికి, ఆధునిక మహాకావ్యానికి ఉండే తారతమ్యాలను చర్చిస్తూ చాలా గ్రంథం రాశారు. ఇదంతా నగ్నముని కొయ్యగుర్రాన్ని ఆధునికమహాకావ్యంగా నిరూపించడానికే. ఫలితార్థగ్రామాట ఎత్తికపోతే ప్రయత్నం ఘనమైనదే.

నేటి కవిత్వం నానావిధాలుగా పతనోన్ముఖమై ఉన్నస్థితిలో శ్రీ నగ్నమునిని ఆధునిక మహాకావ్యం స్పష్టించి ఆధునిక కవిత్వాన్ని మళ్ళీ పైకెత్తిన మహానీయునిగా గౌరవించారు. ప్రకృతిచేసిన విలయతాండవాన్ని శక్తినుంతుంగా చిత్రించిన కావ్యంలో కొయ్యగుర్రం నిజానికి మొదటిది కాదు మూడోదో నాలుగోదో! కాని 'మొత్తం తెలుగు కవిత్వంలోనే ఇంత సమర్థంగా వర్ణించిన ఇంకో కావ్యం నాదృష్టికరాలేదు' అంటూ చేరా కతాబు! తమదృష్టి వర చయితే అతిష్ట మొత్తం తెలుగు కవిత్వానిది కానుకదా! ఈ కావ్యం చదువుతున్నప్పుడు ఇందు గొప్పతనం ఏమిటనే ప్రశ్న రా కూడదని కూడా ఈ భాష్యకారులు కాసనం జారీ చేశారు.

శ్రీ చేరా ప్రగల్భం మార్తాంధ్రే - ప్రఖ్యాతి ఆధునికాంగ్ల విమర్శకుడు ఎఫ్. ఆర్. టీవిస్ అన్ని ఒక మాట జాపకం వస్తుంది. 'The metropolitan pundits are setting up so many false Gods as a deliberate conspiracy against good work' అన్న ఈవాక్యం యిక్కడ ఉద్దేశించడంలో నా ఉద్దేశం - చేరా బుద్ధి పూర్వకంగా మంచి కవిత్వానికి వ్యతిరేకంగా పిండిబొమ్మలను నిలబెట్టి ప్రాణప్రతిష్ఠ చేయడంలో వట్ట

పన్నుతున్నా రని చెప్పడంకాదు. ఆ వైపరీత్యం యందులో ఉన్న దని హెచ్చరించడానికే!

ప్రకృతి విలయతాండవానికి ప్రజల్ని వదిలేసిన పరిపాలకులే హతకులన్న సత్యం ఈ కావ్యం చదివితే మనం గ్రహించాలం. కొయ్యగుర్రాన్ని తగులబెట్టగల కొత్త ఎంధనాన్ని కనిపెట్టటమే కర్తవ్యం అని కూడా ఈ కావ్యం గుర్తు చేస్తుంది అనే యోగ్యతాపత్ర విగానుడం మృషాకై వారిమే కారణ మేమంటే - 1950 ప్రాంతంలో హోయాగో హో మహానదీ ప్రళయ భీభత్సింగా పొంగి మహాచెయ్యిగ్గా ఉన్న ప్రజాప్రభుత్వం పాలితున్న వేలకొలదిగా మింగేసింది. అప్పుడు మహా ప్రభుత్వమే ప్రజల్ని రులావదిలేసిన వాంతుకు అని నిందించగలిగామా? నిందించ గలమా? అలాగే 1960 ప్రాంతంలో టామ్మెంకో పరిసరాల్లో విపత్కర భూకింపం సంభవించి వేలప్రజలను నిర్వాసితుల నొనర్చింది. వందల ప్రజలు దుర్మరణం పాలృడ్డారు. ఈ విపత్తుకు పరోక్షంగా సోవియట్ ప్రభుత్వమే కారణం కనక ఆ కొయ్యగుర్రాన్ని తగులపెట్టడమే కర్తవ్యమని వీరు బుద్ధిహీనుడైనా ఆలోచించాడా? 1979 నవంబరు 19 నాటి ఉత్పాతిం గురించి బాధపడని వారులేరు. ఆ విపత్తుని స్వార్థ లాభార్జన పరులు వినియోగించు కోవడానికి ప్రయత్నిస్తే అసహ్యించుకోకుండా ఉన్నవామీ కారు. దళారీలు, కంట్రాక్టులు మధ్యగా నిలిచి, ఉదారులందించే సహాయాన్ని బాధితుల కందకుండా గుటకాయస్సాహ చేయడానికి ప్రయత్నించడం కూడా అసత్యం కాకపోవచ్చు. కాని ఆవిపత్తు ప్రభుత్వ నిర్లక్ష్యం వల్లనే జరిగిందని చెప్పడానికి అవకాశాలున్నాయా? వంటి సమస్యలను మేధావులు చితుర్లదీతో ఆలోచించాలి. అంతేతప్ప దున్నపోతు

ఈనిందంటే దూడను కట్టెయ్యమనే బాపతుగా, సంధించిన విపత్తును తమ యాంగిరసుంచి తామూ వినియోగించు కొని వీరావేశం ప్రదర్శించడం సహ్యకోదర్శనం కాబాలదు. శ్రీచేరా అందించిన మహాభావ్యంగా అడుగుడుగునా ఖండనకు పాత్రిమేన అభిప్రాయానే ఎదురవడం శోచనీయమే. గ్రంథవిస్తరణ భీతితో విడువక తప్పడం లేదు.

శ్రీనన్నముని కావ్యం మూడోసారి చదువుతున్నప్పుడు కూడా మనసు నిండా ఒకనిదాసుకుంట్లు వ్యాపించక పోలేదు. ఆ సత్తా ఈవిడే ననడం కూడా అవాస్తవం కాదు. కాని 'సకల విలువలూ' విధ్వంసంచేయాలని పదే పదే ప్రచరించే నన్నముని ఇందులో ఏవిలువలూ విధ్వంసం చేయలేక పోవడమే ఆశ్చర్యం! భీతిత్సరిసాన్ని ఆవిష్కరించే సుందర్యాలలో ఆవేశం మితిమీరి - 'ఈ కవిమండి బయటపడ్డ ప్రతి ఆక్షరం భావాన్ని ధ్రువవాత్యిచేసి మరీ బయట పడుతుంది. (పు. 4)' నాగలి బుజాన వేసుకొని పాలంవెళ్ళి ప్రతిరైతూ నాకు శిలువమోస్తున్న జీవనలా కనిపిస్తాడు.' అన్నప్పుడు శేషేంద్ర వాడిన పది చిత్రమే పునరుక్తంకావడం ఆశ్చర్యం కలిగిస్తుంది. కాలం కుక్కనోటిలోని ఎముకముక్క అనీ 'నారాలు కోగుల్లా ముసుగుదన్ని పడుకుంటాయి. అనీ 'మానవత్వం ప్రతిక్షణం పుట్టి చచ్చే వెలుగుకిరణ' మనీ 'బట్టలు వేసుకొని నన్న త్వం'లోనికి పారపాతుంది నాగరికిత, కేబరలో తాదాత్మ్యంపొందే కళ్ళలో దాక్కుందువ!' అనీ ఇలా ప్రతిచోటా ఆపి ఆలోచింపచేసే వృద్ధయ ద్రావక భావచిత్రాలు గుట్టులు గుత్తులుగా గుప్పించగల ప్రతిభాకాలితి నన్నముని కుంది.

బలహీనుడు సంపద సృష్టిస్తాడు. బలవంతుడు సంపద వింగిదిరిద్రం పంచు

తాడు! చరిత్రనిండా దరిగ్రుల శవాల గుట్టలే! అన్న నన్నముని శ్రీశ్రీ దేశచరిత్రలలో దరిగ్రులను వేల్చుకునిడాన్నే ప్రతిధ్వనిస్తున్నాడు. మరి శ్రీశ్రీ యుగం మరణించిందని ఏనోటితో అంటున్నాడో! ఈ సత్యాన్ని నిరూపించడానికి కావ్యమంతటా ప్రయత్నించాడు. కాని ఏడవ ఆశ్వాసంలో కొయ్యగుర్రం అనే తన ప్రతీకనా తానే ఇలా వివరిస్తాడు. 'కొయ్యగుర్రం స్తబ్ధకీ, మూర్ఖకీ, అజ్ఞానానికీ, అహంకారానికీ, అసమర్థపాలకీ ప్రతీక' అంటూ... ఒకడు తనకవిత్వం నికీ తానే వ్యాఖ్యానం రాసుకున్నట్లుంటే, వైగా కావ్యమధ్యంలోనే! శ్రేంచి నీంబాలిస్తు కవులు మల్లార్యే ఎవారెసేన్, రేంచుల కవితలలో ఎక్కడా కవులే ప్రతీకలకు వివరణ లివ్వడం కనిపించదు. కనుక ఇదేదో కొత్తపద్ధతి అనేనా అనుకోవచ్చు. నీంబలిజంకవికీ అపరిపక్వంగా అర్థమైందని తిరిస్కరించావచ్చు. చేరా రెండు చేతకాదు. 'నన్నముని కవిత్వంలో ప్రతీకల గండ్రగోళం ఎక్కువనీ, ఆయన కావ్యాల్లో నీంటాక్కు సరిగా ఉండదనీ, ఒకప్పుడు గోలపెట్టినవాణ్ణి! కాని సంకేతాన్ని మరీ యింత స్పష్టంగా వివరించాలనికూడా నేను ఆశించలేదు' అని నిష్కర్షగా చెప్పారు. కాని వాకే చేరొక చోట నీంబలిజం పెట్టటం ఆయోమయపు సంకేతాలు గుప్పించడం యిటీవల శ్రీవక్కు రాస్తున్న వాళ్ళు చేస్తున్న ట్రిక్కు' అంటూ ఈసడించారు.

'కొయ్యగుర్రం మాత్రం పూటా రూపాయి మోతిలో' అంటే ఏమిటో అర్థం కాదు. అరాచక పిశూచిగా అడపా తడపా ఆలోచనకీ మనిషికీ ఉన్న సంబంధం ఏమిటనీ, భావానికీ భాషకీ ఉన్న సంబంధం ఏమిటనీ, యిలాంటివే శ్రేష్టతెన్నో ఈ కావ్యంనిండా వినిపిస్తాయి. సాధ్యమైనంత సుంక్షిప్తత (బ్రెలిటి) కోసం కాక, విశేషణకోసం ప్రయత్నిం

చిన తావుల్లో చలంగారు సందేశించిన పాపపుణ్యాల ప్రసక్తి జ్ఞాపకం. కాక మానదు కాని సహృదయుడు మనసారా స్వీకరించి నిక్షిప్తం చేసుకోగల గొప్ప కావ్యా తెన్నో ఎదురవుతాయి. మచ్చుకు రెండు.

1. వసంతం దిగివచ్చి శరీరాలమించి పక్షిలా పాడుతూ కక్కలతో విసురుతూ యావనపరిమళాలతో ఎగురుతూ ఎగసిపడే సమయం.

2 ఆకాశవృక్షాన్ని కుదిపి రాలిననక్షత్రాలకాంతిని కళ్ళలో ఒంపుకొని నిట్టూర్పుల సెగలకి కనబడని వినబడని ఊదొత్తులు మానంగా వెలిగి వెలిగి పొగల పాటలువాడే సమయం! - వంటివెన్నో! అందుకే ఈ కొయ్యగుర్రాన్ని ఒహోం ఒహోం అంటూ జీవితాంతం మెడల మీద మోసే చేరా లాంటివా శృంట్లారని ఈ సమీక్షకుడు గుర్తిస్తున్నాడు. అంత మాత్రంలో సత్యసందర్శనానికీ వెనుకాడే భీరువు కాబోవడం లేదు.

కావ్యాంతంలో శ్రీవేగుంట మోహన్ ప్రసాద్ 'జ్ఞాన్ మాండల్ నన్నముని' 'యాన్ టీరియర్ డైలాగ్' అనే ఒక యాంట్లో తెలుగు రచన సంధించాడు. తాను ఏదిరాసినా బ్రతుకున్న నరమానవుడెవ్వడికీ బోధపడరాదనే తీవ్రదీక్షతో ఆయన రచనా వ్యాసంగం వేగిపోతోంది. 'హోరుగాలిలో పుల్లలు కొట్టాల, కాదు శీకర్లలో ఎండ బెట్టాల - సామాన్యమటోయీ సద్గురుని సేవ సామాన్యమటోయీ!' అనే బాపతు ఏగంటిలింగ పదాలలో గల అగమ్య గోచరత్వం వీరి రచనకు భూషణంగా అలంకరించు కుంటారు స్వీయ కవితలకైతే మనకేమీ యిబ్బంది లేదు. వాటి బ్రతుకేదో అవి బ్రతుకుతాయని సరిపెట్టుకోవచ్చు. ఇది కావ్యంపై వివరణాత్మక వ్యాఖ్యానం! ఏతస్మాత్రం గానే సాగడం శోచనీయం కాదో

నాకు సచ్చిన కావ్యం :

ఖ డ్ధ నా రా యు ణు

— శ్రీ శివ రెండు ప్రకాశరావు. ఎం. ఏ.

ఈ ఖండకావ్యం శ్రీకోటగిరి విశ్వ నాథరావుగారిచే రచించబడింది. ముట్ట మొదట తిరుమలేశునకు కైమోచ్చు, ఆ తరువాత ప్రతిక్రియ, విజృంభణం, ప్రదానం అనే మూడూ, ఘట్టాలున్నాయి ఇందులో.

ఇది ఒక చారిత్రక ఖండకావ్యం. కృష్ణానదికి దక్షిణంగా ఉన్న కొండవీటి రెడ్డిరాజ్యానికి, దేవరకొండరాజుకొండల నేత పద్మనాయక వలమరాజుకు సుధ్య ఉన్న రాజకీయస్పర్ధలూ, ఫలితంగా జరిగిన యుద్ధాలూ, ఆ సందర్భంగా ఒక 'రోలింగ్ స్టో' లాగ ఉపయోగపడిన నందికింతి పోతురాజు కటారినిబట్టి అన్నీ ఈచిన్నకావ్యంలో వివరించడం, జరిగింది.

కాకతీయుల కాలంనుండి రెడ్డివలమ రాజులకు సుధ్యవిభేదాలున్నాయి. రాచ కొండ దేవరకొండ రాజన్యలు 'ఖడ్గ నారాయణ' బిరుదాంతులు. అబిరుగు వారిదగ్గరున్న పోతురాజు కటారినిబట్టి వచ్చింది. అయితే ఈకటారిని యుద్ధంగా గలుపొందినవారు చేజిక్కించుకోవడం

ఇలా అనడం పెద్దమాటనుకుంటే ఏమ నాలి మరి? డిప్సోమనియాకో (Dip-somaniac) అసందర్భ ప్రలాపాలే ఉత్తమకవిత్వ మనుకొనే స్థితి ఏర్పడిన నాడు శ్రీ తగుంటవారిని కవి సమ్రాట్ బిరుదప్రదానంలో జాతి సత్కరించక పోదు. గడచిన దశాబ్దంలో వచ్చిన మంచి కావ్యాలలో నగ్నముని కొయ్య గుర్రం ఒకటి! ఆమేరకు ఈకవినిస్సందేహంగా ఆభినందనార్హుడే!

- శ్రీ సోమసుందర్.

ఒక ఆచార మయింది. ఆ విధంగానే పెదకోమటి వేమాగడ్డ సోదరుడు మాచాగడ్డ పానుగల్లు యుద్ధంలో ఘోరపాపక్షం వహించాడనే నెపంతో గండవ మాదానాయని కుమారుడు పినవేదిగిరి ధగణికోటను ముట్టడించి, మాచాగడ్డని సంహరించి పోతురాజు కటారిని శివకొని సోయాడు. అప్పుడు పెదకోమటి వేమాగడ్డ ఘోరపాపాయంతో దేవరకొండపైకి దండెత్తి పినవేదిగిరిని చంపి ప్రతికారం చేసి, కత్తు తీర్చుకున్నాడు. దాంతోపాటు పోతురాజు కటారిని కొండవీటికి చేర్చాడు. అతరువాత కుమారాన్న పోతనాయకుడు పినవేదిగిరి సోదరుడైన లింగమనాయకుని నాయనో కొండవీటిపైకి దండెత్తాడు. ఆయుద్ధంలో లింగమనాయకుడు పెదకోమటివేమాగడ్డని తుద ముట్టించి కటారిని దేవరకొండకు తెచ్చాడు. మరకొంతికాలానికి మళ్ళీ రెడ్డి రాజులు శ్రీనాథకవి స్వాధీనుడని పద్మనాయక రాజుల వద్దకు పంపగా, ఆయన తనకవిత్వప్రావీణ్యంతో ముగ్ధుడి లింగమనాయకుని, లింగమనాయకుని మెప్పించి బహుమానంగా పోతురాజు ఖడ్గాన్ని పొంది, రక్తిం ప్రవహించుకుండా గెండు పలుగు రాజ్యాలకూ నెయ్యంపూర్చాడు.

ఈ కావ్యంలో పెదకోమటి వేమాగడ్డ దేవరకొండపైకి దండెత్తి కనీదీర్చుకోవడం 'ప్రతిక్రియ' అనే భాగంలోను, లింగమనాయకుడు పెదకోమటి వేమాగడ్డని సంహరించడం 'విజృంభణ'మనే గండవభాగంలోను శ్రీనాథుడు గమనమతిగా పోతురాజు కటారిని పొందడం 'ప్రదాన'మనే మూడో భాగంలోను వర్ణిం

చడం జరిగింది. అయినా మొదటి ఘట్టం కంటే చాల ఎక్కువగా లింగమనాయకుని శౌర్యపరాక్రమాలు మొదల ఘట్టంలో వర్ణించడమేకాక, ఖడ్గ నారాయణ బిరుదున్న రాచకొండదేవరకొండ రాజన్యల దానవీరమును మూడవఘట్టంలో నిరూపించడంతో ఈ ఖండకావ్యానికి 'ఖడ్గ నారాయణ' మనే పేరు అన్నివిధాలా సరిపోయింది.

శ్రీశివరెండు గుర్తించ
ప్రతి స్వప్నమంద శేవచలవా
నా! కరుణావిలసత్ దృక్
స్వీకృతి క్రిజనహృదయ! వేంకటనాథా!

అని కైమోచ్చుకో శ్రీవిశ్వనాథరావు గారు తిమ్మతిని 'కృష్ణాభిరామంబుగ' తీర్చాడు. మని ఆ ఏడుకొండలవాడిని ముట్ట మొదటనే నులించారు. చిట్ట చివరి వరకూ ఈ కావ్యం చదివితే శ్రీకోటగిరి వారి ముఠా ఆ శేషగిరి నిలయందు విన్నట్లే అనిపిస్తుంది. సహజసుందరమైన భావాలూ వాటితో సరియమానంగా పోటీ పడి పరుగులికుతున్న ఛందోరీతులూ, ప్రతి పలుకుబడి తెలుగు నడికారం నుండి వెనువడి జాతీయతకు క్రొంగొత్తి వెలుగులు చిమ్ముతున్న ఒరవడి, దృశ్య కావ్యంగా తీర్చిదిద్దే మనోహరమైన ప్రకృతి వర్ణనలూ ఈ ఖండకావ్యానికి ఒక సంతృప్తి నాన్ని చేకూర్చినాయి ఒక గొడుగుకణం కథాకథనత్రైవి, కావ్య లక్ష్మి శరీరానికి వన్నెకూర్చిన ఆర్థాలంకారాలూ, కావ్యనాయకానుగుణమయిన వీరసమర్థులూ, అడుగుడుగునా నన్నయ శ్రీనాథుడ మహాకవులను తలపింపచేసే సుస్కృతపద భూయిష్టమైన సమాస చృందోదైవిధ్యాలు ఈ ఖండకావ్యాన్ని ఒక సంపూర్ణ కావ్యంగా సాహిత్య చరిత్రలో నిలబెడతాయి అనడంలో సందేహం లేదు. వచనకవిత్వపురి పరకన్న

తోక్కుతున్న నేటికాలంలో ఇంకా పూర్వచ్ఛందస్సులోనే ఇటువంటికావ్యం వెలువరించడం అభినందనీయం.

శ్రీకృష్ణనాథరావుగారు తిక్కనవలె కథను సంభాషణాచాతుర్యంతో ఒక దృశ్యకావ్యంగా కళ్ళకు గట్టించడంలో అందజేసినచేయి. పెదకోమటింగ్రుడు వేదగిరితో చేసిన యుద్ధసందర్భంలో పలికిన పలుకులు, లింగమనాయకుడు కొండ వీటిపై దండెత్తు సమయంలో తల్లితో మాటాడినతీరు దీనికి ఉదాహరణగా చెప్పవచ్చును.

‘ఓయి, నీకోమటే చూచు చుంటి రమ్మ ! తావకీన కృపాణవిద్యా మహిమము నెఱుగ గా నామనము తల్లితీయిమండె ననుచు నేన కవింపువాక్యములు పలుక నాకృపాణవిద్య నెఱుగు నాకమందు నున్న నీసోదరుం డాత డున్నస్థలముఁ జేర్చుమందువే ? యిత డే వచించు నీకు మామకీనోగ్ర ఖడ్గవిద్యా మహిమము.’

ఈరెండు పద్యాలు పెదకోమటింగ్రుడు వేదగిరితోచేసిన యుద్ధాన్నిగూర్చి మంత్రితో చెప్పే సందర్భంలోనివి.

అలాగే లింగమనాయకుడు తల్లి కబురుపంపగా వెళ్ళి

‘ఏమమ్మా నెల వైనదే ! మీమాదలేమో యెఱుంగ మేలొనంచున్ మే మిటురచ్చితి మనగా భూమిపతి, జనని యిటుల నె మాదల తోడన్, అవును నాయనా ! నేన రమ్మంటి నీవు యుద్ధయాత్రార్థివై చన నూహ సేయు చుంట తలినీ నీతో నేదియో వచింప వార్త నంపితి రెచల్లవార్ధి చంద్ర !

అని అనడం ఎంతో సహజంగాఉంది. అప్పుడే :

‘వైవ మొసగను గెండు నేత్రములు నావ వానిలో కొకదానిని నా డెనండొ కొండవీటితోఁ డటఁ క త్తిగుచ్చి చిదిమె గొడవదగు క న్నెఱుపెక్కి మందుచుండె ! మిగిలియున్న ఈ క న్నేమి యగునో తెలియ, దోయి’

అని కుమారునికి కర్తవ్య బోధను చేయడంలో తన ఆవేశనను వ్యక్తం చేస్తున్న రాజమౌత నిజంగా మనముందు నిలుస్తుంది.

ఈకావ్యములో ప్రకృతి వర్ణనములు ప్రముఖపాత్రను వహించడంతోపాటు కథాకథనంలో సంతరించుకున్న ఒక విశేషం. ప్రతిక్రియ భాగంలో వేదగిరిని సంహరించి కసిదీర్చుకొన్న కోమటి వేమనాథునికి సాయం వేళలో కసిపించిన కొండవీడును వర్ణిస్తూచేసిన సూర్యాస్తమయ చంద్రోదయవర్ణనలు, ఆకసమున దేలియాడిన మేఘపంక్తుల వర్ణనము, పేర్కొనదగ్గవి.

పెదకోమటింగ్రుడు యుద్ధం చేసిన రణరంగంలోగ సూర్యాస్తమయ సమయంలో ఆకాశం ఉన్నదట. ఆపద్యం ఇది-

‘భీకరపాదుషోజ్జ్వలిత
వీరినికాతికృపాణఖండితా
నేకపవాహసంహతి వి
నిర్గతిర క్తఘరీనిమజ్జితా
స్తోక రణాంగణంబువలెఁ
జ్జి దోయాజ బంధుదొంగెన్ నింతలో
నాకస మెల్లమార్గముల
నాకృతి మత్ రుధికోగ్ర దీప్తులన్ !

అంతేకాదు. ‘హరి సువర్ణగోపుర సమం చితమా గృహారాజ సౌధ’ముల స్నిగ్ధత

చేత పాదాలజాతీ సూర్యకిరణాలు వారిధిలో పడ్డాయట ! పద్మనాయక ప్రభుపరాధవముగాంచి పద్మనాయకుడు కళావిహీనుడై పశ్చిమాంబుధిలో చొచ్చి నాడట ! అప్పుడు-

‘తృకాంతపై నుడుఖచిత్రమా నల్లని పట్టువితానముల్ బట్టినట్లు శత్రులను లిఖించు చిత్రగుప్తునిదొ మ ప్పిలేప మననిపైఁ జందినట్లు రణరంగమంగున స్రవించినట్టి ర క్తంపు వెల్లువ గడ్డకట్టినట్లు యుధర్మరాజ వాహన మైన మహిషమ్ము వేగాన భువిపైకి సాగినట్లు యుద్ధరంగాన శత్రుల కోపిహాయి పూరి గజవ, సర్వదిగంతములకుఁ బ్రాకి నట్టి భూమిపాలకు నపయశమువోలెఁ దెరలు తెరలుగా చీఁకట్లుపరచుకొనియె’

అని చేసిన ఆంధకారవర్ణన పూర్వకవి కావ్యములను తలపింపజేయును. దేవర కొండ సైనికులు చనిపోయినా రని గంతోషించి కొండవీటి ప్రజలు చిత్ర దీపికలను పంక్తులుగా తీర్చినారట ! అవి ‘పశ్చిమాంబుధిని బడ్డ భాషబింబమును జిడిమి’ చేసినట్లు, కొండవీటి రాజులను కొల్చుటకు నక్షత్రాలు భువినండి దివి కేతెంచినట్లు, వీరధిటులకు వెదజల్లిన రత్నములట్లు, రక్తసిక్తనిశితాగ్ర ఖడ్గాలను కోటకు రక్షగా కూర్చినట్లు, ఉన్నాయట ! కలుకుదివ్వెకాంతిలో మోదుగ మహిషము విఱుగబూచినట్లుండి ‘కొండ వీటిపురము వెన్నెలకుప్పయైమురిసిపోయె’ నట :

(సళేషం)

—...—

‘నానారుచిరార్థ సూక్తినిధి నన్నయ’

— శ్రీ నాంబయ్య పరిమి, ఎం. ఏ

సారమతిం గవీంద్రులు ప్ర

సన్నక థాకవితా(వివిధా)ర్థయుక్తి

నారసి మేలు నా నితరు

లక్షరరమ్యతి నాదరింప నా

నారుచిరార్థ సూక్తినిధి

నన్నయభట్టు తెలుగునామ్ మహా

భారత సంహితారచన

బంధురు డయ్యో జగదీశంబుగన్.

ఆంధ్రసాహిత్యోద్యాన వనమాన విహరించు రసికులకేకాక ఆ బాలగోపాలము నకు ఆనందమును కల్గించు ఏకైక ద్వైపాయనోద్యాన జాత మహాభారతి పారిజాత పద్యకనుమ మిది. అంతేకాదు. వివిధ కనుమ పరిమళార్థముల స్వరూపమును ముంజేలి కంకణమువలె నిరూపించు ఈ పద్యము నన్నయ దని పేరు చెప్పు పని లేదు.

పై పద్యమునందు నన్నయ తనను గూర్చి ‘నానారుచిరార్థ సూక్తి నిధి’ అను విశేషణమును వాడు కొనినాడు. ముందుగా ఈ పదబంధముపై గల పూర్వ వివరణలలో కొన్నింటిని పరిశీలించుము -

1. శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి, ‘సారమతి నన్నయ’లో ‘ఇచ్చట ప్రయమైన సూక్తులు అని అర్థము చెప్పుట కన్న ఉజ్వలములైన అర్థములను, సూక్తులను, అని ద్వంద్వ సమాసముగా అర్థము గ్రహించుటలో బొచిత్తగ విశేషమున్నది.’ (పుట. 112) అనినారు.

2. శ్రీ డా॥ మృత్యుంజయరావు ‘వ్యాసభారతము-నన్నయ పరిష్కారము’ లో- ‘అనేకములైన రుచిరము (మధురము) లగు నర్థములతో, గూడిన సూక్తులకు నిధి యని యర్థము. నన్నయ రచనలో వెన్నియో మృదుమధురము లయిన సూక్తులుండు ననిభావము.’ (పుట 789) అని వివరించి, నన్నయ భారతమున గల

సూక్తులలో సుమారు నూటయేబదింటిని పొందుపరచి వానిని 1. లోకనీతి. 2. రాజనీతి. 3. ఆధ్యాత్మిక ధర్మము. 4. లోకజ్ఞత. 5. శాస్త్రజ్ఞత. అని వింగడించి వివరించిరి.

3. శ్రీ డా॥ శలాక రఘునాథశర్మ-‘భారతధ్వని దర్శనము’లో ‘సూక్తి యనగా మంచిమాట. అని మానవుని మంచితనమునకుఁ జక్కని రాచబాట. రుచిరమైన అర్థములతో, గూడిన సూక్తులు మధురములైన బొచిత్తముల వంటివి. అవి గ్రహింపబడునప్పుడు గాని నేగించిన పిమ్మటఁ గాని, యెట్టివికారమును బుట్టింపక, మానసాశోగ్యమును పరీక్షించి మానవునకు నామనిష్యమును సంధానించును’ (పుట. 256) అని వ్యాఖ్యానించిరి.

4. శ్రీ డా॥ పాటిబండ్ల మాధవశర్మ-‘ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ-మహాభారత (ఆరణ్య పర్వ) పీఠిక’లో-

‘భారతము లోకాగమన్యాయైకాంత గృహము అని చెప్పి నన్నయ ఆన్యాయములను ప్రతిపాదించు వాక్యములను, సూక్తులను, చెప్పినాడు’ (పుట 24) అని కొన్నింటిని మూదలించిరి

5. శ్రీ డా॥ దివాకర్ల-‘నన్నయభట్ట-రకుడు’ ఆంధ్రకవి నక్షత్రమాలిక-1 ప్రచురణ. 1972, లో- ‘పైపద్యమున నన్నయ తనకు ‘నానారుచిరార్థ సూక్తి నిధి’ అను విశేషణమును వాడుకొనియున్నాడు. సూక్తు లనగా సుభాషితములు. అతడు పెక్కురుచిరార్థములైన సుభాషితములకు నిధి యని పై విశేషణముయొక్క అర్థము.’ (పుట. 73) అనిరి. మొత్తముపై తేలిన సారము సూక్తులనగా నీకులు. అట్టి నీకులకు నన్నయ నిధి అని. ఇట్టి నీకులకు నిధియైన నన్నయ

నీతిపద్యములను వ్రాసికొనక భారత రచన కేల ఉపక్రమించెను? అని ప్రశ్నించుట కవకాశము కలదు.

మహాభారతము కేవలము నీతిశాస్త్రము కాదు. అనేక శాస్త్రముల సంహిత. ‘సారమతిం గవీంద్రులు’ అను పద్యము నందు నన్నయ తనకు తా ని డు కొ ని న విశేషణము ‘నానారుచిరార్థ సూక్తి నిధి.’ వివిధార్థ ప్రతిపాదితమగు భారతమును తెలిగించు నన్నయ కేవలము ‘నీతినిధి’ అయినచో తెలుగుభారతము నీతిశాస్త్రముగ నే ఉండెడిది అట్లుకాక, సంస్కృత భారతమునకుదక్కిన గౌరవము తెలుగు భారతమునకును దక్కుటచే ఇదికేవలము నీతిశాస్త్రముకా దనియు, తత్కర్త కేవలము ‘నీతినిధి’ కాడనియు, ఊహింపవచ్చును.

‘నానారుచిరార్థ సూక్తి నిధి’ త్వము నన్నయ యొక్క పరిపూర్ణ ప్రజ్ఞాశక్తి మును చాటు విశేషణము. కాని ఆయన యొక్క నీతికులతకే పరిమితము కాదు. అనగా-ఈ పదబంధమునకు నీతినిధి అను అర్థము చెప్పుటకన్న, మత్స్యమగానిపాచార్యుడు, ఉభయభాషాకార్య రచనాభివోభితుడు, లోకజ్ఞుడు, బ్రహ్మాండాది నానాపురాణ విజ్ఞాననిరతుడు, సంహితా భ్యాసుడు, విపుల శబ్దకాపనుడు. అయిన నన్నపాద్యుని స్వనోముఖ ప్రజ్ఞకు తగినట్లుగ సంభావించుట మిన్న.

‘నానారుచిరార్థ సూక్తి నిధి’ అనగా- ‘అనేకములైన రుచిరములగు అర్థముల నిచ్చు శ్రేష్ఠములైన మాటలకు నిధి.’ అని అర్థము చెప్పవచ్చును. శ్రీ ఇంద్రగంటి-‘ఇచ్చట ప్రయమైన సూక్తులు అని అర్థము చెప్పుటకన్న “ఉజ్వలములైన అర్థములను, సూక్తులను” అని ద్వంద్వ సమాసముగా అర్థము గ్రహించుటలో బొచిత్తమున్నది.’ అని ఇందుగల ‘ఉజ్వలములగు అర్థము’లకు ధర్మనీతి బోధన మనియు, ‘సూక్తు’ లనగా అనుభవ పరిపాకములలో గ్రహించిన జీవన సత్యము

లకు చెందిన వాళ్ళోకు అనియు గ్రహించిరి. వీరు గుచిరార్థ అనుపదబంధమునకు విస్తృతార్థమును చెప్పి, దీనిని కేవలము ధర్మనీతి బోధనకే పరిమిత మగుటలు వ్యాఖ్యానించిరి అని ఊహింపవచ్చును.

వారు అనినట్లుగ నే ద్వంద్వ నమోనముగ నే 'నానారుచిరార్థ నూక్తినిధి'కి 'నానారుచిరార్థనిధి' 'నానానూక్తినిధి' అని అన్వయము చెప్పి:చో, పైన వారు ఈ పదబంధమునకు చెప్పిన అర్థము అన్నియు 'నానానూక్తినిధి' అనుదానివలన పొందవచ్చును.

ఇక మిగిలిన 'నానారుచిరార్థనిధి'త్వమువలన రమణీయార్థ ప్రతిపాదకత్వము నన్నయ్యకు నీర్ధించి ఆయన యొక్క సర్వతోముఖ ప్రజ్ఞను బహిర్గతము చేయునది కాగలదు. ఇది నన్నయ తనకు తానిడుకొనిన విశేషణ మగుటచే ఈ పదబంధమును మహావిత్వి లక్షణముతో అన్వయించుట అనుచితముగా దనుకొందును.

ఈసందర్భమున నన్నయకు పూర్వపు లాక్షణికల కావ్య నిర్వచనములను ఈ విశేషణమును పరిశీలంప తగును -

భామహు (క్రి.శ. 5 శ) ని కావ్య నిర్వచనము - శబ్దార్థసహిత కావ్యం - నన్నయ తన విశేషణమున ప్రయోగించుకొనిన 'అర్థ', 'నూక్తి' శబ్దములుపై నిర్వచనమునగుల 'అర్థ'ములను స్ఫురింపజేయునవిగా ఉన్నవి. అటువంటి శబ్దార్థములకు నిధి అనుటచే, నన్నయ ప్రయోగించుకొనిన విశేషణముచే భామహుని కావ్య లక్షణము ధ్వనింప జేయబడినదిగా ఉన్నది. అంతేకాదు కావ్యమునకు కావలసినది కేవలము శబ్దార్థముల సహితత్వము కాదనియు, ఆ శబ్దార్థములు రుచిరముగా నుండవలె ననియు నన్నయ భావన. శబ్ద గుచిత్యమే అక్షరవ్యతి. అర్థరుచియే ప్రసన్నకథాకవిత్వార్థముకి' ధ్వని నిర్ధాంతప్రకృత ఆనందవర్ధను (10 th A. B.) ని నిర్వచనము.

చిత్రకావ్యము - చిత్రకవిత్వము

శ్రీ జి. ధర్మేశ్వరరావు, ఎం. ఏ.

సంస్కృతములో చిత్రకావ్యమునకు చిత్రకవిత్వమునకు గల సంబంధమును పరిశీలించుము.

అర్థమునుబట్టి ధ్వనికావ్యము, గుణిభూత వ్యంగ్యకావ్యము, చిత్రకావ్యముగా కావ్యము మూడుతెలుగులని లాక్షణికులు చెప్పిరి.

వ్యంగ్యార్థము ప్రధానమైనది ధ్వనికావ్యము. దీనినే ఉత్తమకావ్యమందురు. వ్యంగ్యార్థ మప్రధానముగ నుండినచో నది గుణిభూతవ్యంగ్యకావ్యము. దీనినే మధ్యమకావ్య మనిరి వ్యంగ్యార్థ మస్ఫుటముగాగాని గూఢముగాగాని ఉన్నచో చిత్రకావ్యము. దీనినే అధమకావ్యమందురు.

'కావ్య స్యాత్మా ధ్వనిః' - వాక్యార్థముకంటె భిన్నమైనది. రమణీయమగు అర్థాంతరమును స్ఫురింపజేయునది ధ్వని. నన్నయ, 'నానారుచిరార్థనిధి' అనుటచే ధ్వని కాయని నిర్ధాంతమునకు నన్నయ భారతము మూడలగా నున్నది.

'నానారుచిరార్థ నూక్తినిధి' అను విశేషణమునకు మరియొక అన్వయము చెప్పవచ్చును. 'రుచిరార్థము' ప్రసన్న కథాకవిత్వార్థమును, నూక్తి నిధిత్వము అక్షరరమ్యతను స్ఫురింపజేయుచున్నది.

కావ్యమి మాంసాకారుడైన రాజశిఖరు (క్రి. శ. 9 ని) ఉక్తి విశేషకావ్యం' అను నిర్వచనము నన్నయకు గల విశేషణములోని 'సు+ఉక్తినిధి' త్వముచే అన్వయ మగుచున్నది.

నన్నయకు 6 శబ్దార్థముల తరువాతివాడగు జగత్పాథ పండితరాయలు (క్రి. శ. 17 శ) గావించిన 'రమణీయార్థ ప్రతిపాదకశబ్ద కావ్యం' అను కావ్య నిర్వచనమునకు ప్రాణమైన 'రమణీయార్థ'

జగన్నాథుడు కావ్యము నాలుగు విధముల నెను.

1. 'ధ్వనికృతాపి ప్రథమోద్యోతే' అని మొదటిది ధ్వని ప్రధానమైనది.

2. వ్యంగ్య మప్రధానం 'సచ్చమత్కారకారణంత ద్విజీయం' అని వ్యంగ్య మప్రధానమైనను చమత్కారకారణమై యుప్పునది రెండవది.

3 'వ్యంగ్య వమత్కారా సమానాధి కరణోవాచ్య చమత్కార స్త తృతీయః' అని వాచ్యచమత్కారము గలిగినది మూడవది.

4 'అర్థచమత్కృత్యుపస్కృతా శబ్దచమత్కృతిః ప్రధానం తదధమం చతుర్థః' అని అర్థ చమత్కారము లేవా

మునకు సమానమైనది 'రుచిరార్థ'ము. అంతేకాదు. నన్నయ ప్రయోగించిన 'నానారుచిరార్థనూక్తి'యే జగన్నాథ పండితరాయలకు 'రమణీయార్థ ప్రతిపాదక శబ్ద కావ్యం' అని నిర్వచించుటకు ఆధారమై యుండియుండవచ్చును.

జగన్నాథుని కావ్య నిర్వచనమున ఉత్తమ కావ్యమే రమణీయార్థ ప్రతిపాదకమైన శబ్దము. నన్నయ కవిత్వమున రుచిరార్థ ప్రతిపాదక మైనది 'నూక్తి' అనగ 'నీతి' 'సుభాషితము' అని అర్థములు చెప్పట కన్న సు+ఉక్తి - మంచి మాట, అని చెప్పదగును నూక్తులు (మంచి మాటలు) కేవలము నీతులనే నూచింపవు, రమణీయార్థప్రతిపాదకమైన మాటలు అనికూడ ధ్వనింపజేయును. కావున నన్నయ 'నానారుచిరార్థనూక్తి నిధి' అగుటచే భారతము కవివృత్తులకు మహా కావ్యముగను వెలసినది.

వ్యంగ్యకృత చమత్కారముతోపాటు శబ్దకృత చమత్కారము ఉండవలెను. అది నాల్గవది.

పై లక్షణముల ననుసరించి చిత్రకావ్యము అనగా చిత్రకవిత్వమునుమాత్రమే నిండుగా గణిగినది అని అనుకొనుట కాస్కారమున్నది. కాని ఆ అభిప్రాయము తప్పు. అసలు చిత్రకవిత్వము మచ్చుకైనా ఆ కావ్యమందు లేకపోవచ్చు వ్యంగ్య ప్రధానమైనది చిత్రకావ్యము అని అన్నారు కాని చిత్రకవిత్వము అందు ఉండా అని లాక్షణికులు చెప్పలేదు.

అట్లే లాక్షణికులు చెప్పిన పై ఉత్తమ కావ్యములో అసలు చిత్ర కవిత్వము కొంచెమైనను ఉండదు అని అభిప్రాయము కలిగియుండుట కూడ తప్పు. ఎందుకని మనయా ఉత్తమకావ్యములలో చిత్ర కవిత్వమును చూడవచ్చు. వ్యంగ్యము ప్రధానమైనది ఉత్తమకావ్యము అని అన్నారు కాని అందులో చిత్రకవిత్వమును ఉండదు అని కాని ఉండకూడదు అనికాని లాక్షణికులు చెప్పలేదు. అందువలననే ఉత్తమకావ్యములైన మాఘుని శిశుపాలవధలోను, భారవికెరాతాంజనేయములోను చిత్రకవిత్వమున మనము చూస్తున్నాము. దీనిని బట్టి ఉత్తమకావ్యములలో చిత్రకవిత్వముండ దనెడి అభిప్రాయమును మన మనమాలనండి తొలగించుకొనవలెను.

అంత మాత్రమున చిత్రకవిత్వము పూర్తిగా కలిగినది చిత్రకావ్యము కాకపోదు. ఏదో ఒక చిత్రముతో అలంకరింపబడిన కవిత్వము చిత్రకవిత్వము. దానిని నిండుగా కలిగినది చిత్రకావ్యము అని అనవచ్చు. ఒక శతక మున్నది. అందు చిత్రకవిత్వములేదు. కాని అది చిత్ర కావ్యమే. ఎట్లు? ఆ శతకము ధ్వని ప్రధానమైనదాదు కనుక అది చిత్ర కావ్యమే.

చిత్రకావ్యము అధమముకాని చిత్ర కవిత్వము అధమముకాదు. అదే అధమమైన పక్షమున ఉత్తమ కావ్యములలో దానికి కొంచెమైనను స్థానముండియుండేది కాదు. కాని చిత్రకవిత్వము ఉత్తమ, మధ్యమ, కావ్యములలో కొంచెముగానో గొప్పగానో ఆదరింపబడినది అనే విషయము స్పష్టము.

చిత్రముగ నలంకరింపబడవలె ననిన చిత్రాలంకారము వాడబడవలెను. అందువలననే చిత్రకవిత్వము ఒక చిత్రాలంకారముగ లాక్షణికులు జేర్చినది. కావ్యమునకు వోభను గూర్చునవి అలంకారములు. మిగిలిన అన్ని అలంకారములనోపాటు ఈచిత్రాలంకారమునూ గూడ మహాకవులు ఉత్తమ కావ్యములలో గూడ ప్రయోగించవచ్చును. అది వారివారి సామర్థ్యమునబట్టి చెల్లును.

‘ప్రజ్ఞా నవనవోన్మేష కాగినప్రతిభామతా తదనుప్రణానా జీవిద్వర్ణనా నిపుణాకివిః తస్య కర్మస్మృతం కావ్యమ్’

అని భట్టలోతి అన్నట్లు కవిప్రతిభాది శక్తి సామర్థ్యములను బట్టి సమయోచితముగ అలంకారములు చిత్రింపవలెను.

గోవింద కావ్యప్రదీపములో 9వ ఉత్తాసములో శబ్దాలంకారములలో చిత్రాలంకారమునూ గూర్చి ఇట్లు కలదు.

‘తచ్చిత్రం యత్ర వర్ణనామ్

భక్తాద్యాకృతిశాతుతా’ 98

నరేంద్ర భ్రమరారి విరచితమైన అలంకార మహాదధిలో సప్తమశరంగములో శబ్దాలంకారములలో చిత్రమును గూర్చిన నిర్వచనమున్నది.

‘లిప్యక్షరాణాం విన్యాసే

భిన్నపద్మాది రూపతాయస్మి న్నాలోక్యతే చిత్రం

తచ్చిత్ర మితిగీయతే. 7-21

భిన్నము, పద్మము, మొదలగు చిత్రములు గీసి వానిలో అక్షరములు నియమిత స్థలముల బంధించి వ్రాయుట ఈ

చిత్రాలంకారము. దీనినిప్పుడు బంధకవిత్వ మంటున్నాము. ఇది చిత్రకవిత్వములో ఒక భాగము. ఇది రూప లేదా ఆకాశచిత్ర మన్నమాట.

మరిచిత్రకవిత్వ మనగా నేమి? అను ప్రశ్న ఉదయించును. దీనిని కొందరు లాక్షణికు లిట్లు నిర్వచించిరి.

‘స్వరవ్యంజనస్థాన గత్యాకార

నియమచ్యుత గూఢాది చిత్రమ్.

(కావ్యానుశాసము 5-4)

దాని అర్థము స్వరాదీనాం నియమచ్యుతం గూఢాదీప్రసాదృశ్యాత్. ఆశ్చర్యహేతుత్వద్వీచిత్రమ్

(V 12పంక్తి)

‘శబ్దార్థ చిత్రం యశ్చార్థ

వ్యవస్థయ ముదాహృతమ్’

గుణప్రాధాన్యతీత్ర

స్థితీచ్ఛిత్రార్థశబ్దయోః’

(కావ్యప్రకాశము 6-48)

‘చిత్రాన్యాకార మాపన్నా

వర్ణాచ్చ ముదాహృతమ్

తద్భేదా ఏవనిష్ఠంత్య, నిస్తాలవ్యాదయో మతాః’ (సాహిత్యరిత్నాకరం 6-11)

‘చిత్రంతు నియమన్యాసో

వర్ణా నా మిప్పితక్రమమ్

స్వరవిన్దగతిస్థానబంధహారాదిబంధనాత్’

(ర. ఆలం III-52)

వైనిర్వచనముల ననుసరించి చిత్రకవిత్వము శబ్దార్థచిత్రప్రధానమై ద్వివిధమని తెలియుచున్నది. శబ్దప్రధాన చిత్రము శబ్దాలంకారములకు అర్థప్రధాన చిత్రము అర్థాలంకారములకు సంబంధించి యుండును. అర్థాలంకారములు అందులోను ముఖ్యముగ శ్లేషకలిగిన అనగా ద్వ్యర్థి, త్రిర్థి, చతుర్థి పద్యములు వానితో నిర్మింపబడిన కావ్యములు అర్థ చిత్రప్రధానమైనవి. ఇక మిగిలినచిత్రము శబ్దచిత్రప్రధానమైనది.

శబ్ద చిత్రప్రధానమైన చిత్రకవిత్వములో ఈక్రింది భేదములుకల వని పై నిర్వచనములనుబట్టి తెలియగలుగును.

1. స్వరచిత్రము 2. వ్యంజనచిత్రము
3. స్థానచిత్రము 4. గతిచిత్రము 5.
ఆకారచిత్రము 6. నియమచిత్రము
7. గూఢచిత్రము 8. నిస్తావ్యము 9.
నిరోధ్యము ముదలగునవి. నిస్తావ్య,
నిరోధ్యములు స్థానచిత్రములో భాగ
ములే.

ఆకారచిత్రములో కూర్చబడునది పైని
మన మనశాన్ని చిత్రాలవలన. ఇక
మిగిలిన చిత్రములు వానివాని చిత్రప్రధా
నములైనవి. లాక్షణికల మతిము ననాస
రించి ఇవికూడ చిత్రాలంకార భేదములే
ఇప్పుడు వీనిని చిత్రకవిభాభేదము అని
యనవచ్చును. కావున చిత్రకవిత్వమన్న
నది, చిత్రాలంకార మన్నది ఒకటే.

‘సౌందర్య మలంకారః’ అని వామను
డన్నట్లు శబ్దాలంకారములు కావ్యసౌం
దర్యమునకు తోడ్పడును. అంతేకాక
శ్రవణసుఖము, సుఖగీర్వాణము కలిగించును.
ఈ శబ్దాలంకారసంబంధమైన చిత్రకవి
త్వము గూడ ఉచితమగుచోట్ల కూర్చ
బడినచో పాఠకుల నానందపరుచును.
కావుననే సాంస్కృతికపులు ధ్వని ప్రధా
నమైన ఉత్తమకావ్యములలో గూడ
సందర్భోచితముగ ఈ చిత్రకవిత్వమును
చొప్పించిరి. వన, యుద్ధ వర్ణనముల
యందు స్తోత్రములయందు దీనిని వాడి
యొండీరి.

ధ్వని నిద్రాంతము కావించి, ధ్వన్యా
చార్యుడైన ఆనందవర్ధనుడు గూడ ఈ
చిత్రకవిత్వము నాదరించెను. అతని దేవీ
శతకమునందు పలుబంధములను, ఏకాక్ష
ర్యాన స్వరవ్యంజన చిత్రములను, అర్థ
త్రయ, చతురర్థి శ్లోకములను విరివిగా
చిత్రించుట ఆశ్చర్యకరమైన విషయము.

దీనినిబట్టి ఈచిత్రకవిత్వమును కావ్య
ములలో నెంతవర కుపయోగింపదగును ?
అన్నది విచారణీయము.

ఆనందవర్ధనుడు :- రసపోషణ ప్రయ
త్నమున ఉపమాది అర్థాలంకారములు

సహజముగ వచ్చి చేరుచుండును. అవి
రసాంగములు. అధిక ప్రయత్నంచేత గాని
కలిసం కించిత ప్రయత్నముచేత గాని
యమకాది చిత్రములు సాధింపవలసి ఉం
డును. ఈ ప్రయత్నముననే కవి శక్తి
యొక్కలు ఉపయోగింపబడుచుండిన రస
దృష్టి కొరకదును.

హేమచంద్రుడు :- నదీ పర్వతాది
వర్ణనములు విరివిగ చేయుట రసభంగము
నకు కారణమని భావించు చున్నప్పుడు
యమకాదు లగులు రసవిరోధులు.

విశ్వనాథుడు :- ప్రహేళికాగులు
రసవిరోధు లగుటవలన అలంకారములే
కావు.

గాని పైవారి అభిప్రాయములకుకొంత
భిన్నముగ క్షిప్రవాదుడండి. వానివలన
కొంతప్రయోజనముగల దని యాతడు
ప్రహేళికలను గూర్చి చెప్పెను.

‘శ్రీహాగోష్ఠీ వినోదఘోష’

తద్వై రాక్షస మంత్రజే

పరవ్యామోహనే చాపి, సోపయోగాః

ప్రహేళికాః - (కా.ద. III 97)

ఈప్రహేళికాది చిత్రములు వినోద
నొప్పులందు, గుప్తసంభాషణము లందు
పనికివచ్చు నని తాత్పర్యము.

ఈశబ్దాలంకారములు రసానుగుణముగ
గద్యపద్యములలో కవులచే ప్రయోగింప
బడరలే ననియు, ఈ చిత్రోక్తులు వ్యా
చిక సముజ్జ్వలాధిరణము అనియు ప్రకాశ
వర్ణు డిట్లు వివరించెను.

‘లీలాకమల చాచిత్యం

వాసః ప్రశోత్తరమ్ పరమ్

ప్రహేళికాం తు పదక

మనుప్రాసం తు కంచుకమ్

క్రీడాశకుంతలం యమకం, గూఢోక్తిం

‘కలికందుకమ్’ (రసా అ. III 71-74)

‘వినాశేష విచిత్రాభ్యాం, కీదృశీ
వాగ్విదగ్ధతా’ అనగా శ్లేషచిత్రములేని
వాగ్విదగ్ధత ఏల? అని ప్రశ్నించెను. దీని
వలన అర్థచిత్రప్రధానమైన శ్లేషకూడ
అవసర మునెను.

ఈ వివరణమును బట్టి చూడగా శబ్ద
చిత్రములతోకూడిన చిత్రకవిత్వప్రయోగ
భావశక్యము రసవాహినికి అడ్డు రాకూ
డగు. అమేరకు కావ్యములలో నిది
ప్రయోగింపదగును. అని అలంకారికులు
తలచినట్లు మనము భావింపవలెను. బొచి
తిని పొటించి దీని వాడకముచేయవలెను.
దీనివలన ఇంకొక విషయము కూడ స్పష్ట
మగుచున్నది.

చిత్రకవిత్వము రసవిరోధమని చెప్పిన
అలంకారికులచ్చాదయము గమనించినచో
‘కవి తన ప్రజ్ఞాపాటవముచేత, వ్యుత్పత్తి
అభ్యాసాది గుణాధిక్యముచేత, శబ్దగత
సాండిత్యప్రకర్ష చేత, నిటు రసపోష
ణము గావించుచు వారు చిత్రకవిత్వ
మును వెలియించుచు కావ్యమును నిర్మింప
వచ్చును.’ అనుట తెల్లము. రసపోషణ
మునకు చిత్రకవితారచన మడ్డుతగులు నని
వాడు భావించిరి’ అది లేనిచో అలంకా
రికుల కభ్యంతర మే ముండును ? కాళి
దాసు కుమారసంభవములో యమకములు
వివిధగా నుపయోగింపలేదా ? కుమార
సంభవము కావ్యమే కదా.

కావున పిండితార్థము :

చిత్రకావ్యము అధమముగాని చిత్ర
కవిత్వము అధమము కాదు.

చిత్రకవిత్వము కలిగినది చిత్రకావ్యమే
అని పిలవవచ్చును గాని మన అలంకారి
కుల దృష్టిలో చిత్రకావ్య మన్నట్లు
కాదు

చిత్రకవిత్వము మహాకవులచేత గూడ
ఆదరింపబడినది.

ఇది ఉత్తమకావ్యములలో ప్రయోగిం
పబడినది.

ఋషసపోషణము గాలించుచు అటు
చిత్రకవిత్వము నాదరించుచుప్రజ్ఞకలకవి
కావ్యమును నిర్మింపవచ్చును. అప్పుడది
ఉత్తమ కావ్యమే యగును కాని చిత్ర
కావ్యముకాదు.

—....—

తపస్సంలా

సభలు - సమావేశాలు.

రాష్ట్ర ఉగాది సందర్భంలో శతం అంతటా సాంస్కృతిక సభలు, కవి సమ్మేళనాలు, వివిధ-ఉత్సవాలు జరిగినవి. రాజమండ్రిలోనూ 'ఆచార్య నాగా గుమడు' శంకరాధరణ్ కావ్యావిష్కరణ సభ, జాతీయ సాహిత్య పరిషత్ సభ, త్రిభాష కవిసమ్మేళనమూ, మనమనీది ఆస్థాన ప్రదర్శనసభ, జ్యోతికాస్త్ర విద్యుత్ సమ్మానసభ, మున్నగు పెక్కి సభలు జరిగినవి. సన్మాన కథలు, ఉత్సవాలు మున్నగువానిలో కొన్ని ఆతిథ్య యోక్తలు, ఆడంబరాల్లో ఏలా గూతప్పవు. అయినా అవి మరీ మితిమీరి పోవడం మంచిది గాదు. అనుచితోక్తలూ వ్యభా కాలవారణం మాత్రం సహింపరానివి.

సభాప్రారంభం మిక్కిలి ఆలస్యంగా చెయ్యడం, ప్రధాన విషయాన్ని దూరంగా ఉంచి అప్రధాన విషయాలకి ప్రాధాన్యం ఇచ్చి ఎంతోకాలం వ్యభా చెయ్యడం వక్తలకి చివర ఎక్కువ సమయం ఇయ్యడం, పునరుక్తులు, సభకి వచ్చిన వాపాన ప్రేక్షకుల లేక శ్రోతలు స్తేజమీదనుండి ఎవ రేమి చెప్పినా వినకేం చేస్తారు? వింటారు అనే భావం. మున్నగు అనాచిత్యానికి సాధారణంగా ఏ సభా పూర్తిగా అతీతంగా ఉండడంలేదనడం సత్యదూరం కాదు.

ప్రాచీన సంప్రదానాలు బూజుపట్టి నవి అని నిరసిస్తూనే కొన్ని అర్థరహిత సంప్రదాయాల్ని శ్రద్ధగా పాటించడం కొన్ని క్రొత్త సంప్రదానాల్ని సృష్టించి వాటికి దాస్యం చెయ్యడం తిరుమ జగ గతగా ఉండడం చూస్తున్నాం. ఇక సరియైన అర్థంపర్థంలేని బిరుదాలూ అర్హత లేని ప్రధానలూ, స్వీకర్తలూ; నోట బట్టించుకుని చదవలేని సన్మానపత్రాలూ, తిత్సరకలూ; సభలో పాల్గొనుచున్న వక్తలు మున్నగువారిపేర్లు వారు ప్రసం

గించవలసిన విషయమూ సరిగా తెలియని అధ్యక్షప్రసంగాలూ; అధ్యక్షుడు సరిని conduct లేక control చెయ్యడం కాక నిర్వాహకులే అధ్యక్షుణ్ణి వక్తలకి control చెయ్యడమూ - ఇటువంటివి అన్ని చూస్తూంటే ఇ దేలాటి చైతన్యం, ఇదేలాటి పునోగమనం? అనే ఆలోచనలు కలగక మానవు అటు విషయం వదలి వైచి ఇతరవిషయాలని దీర్ఘంగా చర్చింప బూనడం శ్రోతల ప్రేక్షకుల సహన శక్తినిపరీక్షించడం తిరుమ దర్శనం ఇస్తూ వుండే విషయమే.

సభలకి హాజరయ్యేవారు ఏదీ లేని వారై ఉంటారనే భావం ఏమాత్రం ఉం తిన్యం కాదు. క్రమబద్ధమైన విధానంతో కాలహాసం లేకుండా మరింత ప్రయోజనకరంగా సభానిర్వాహం జరిగడం ఎంతైనా వాంఛనీయం.

రాజకీయ కల్లోలం

లోకసభ మధ్యంతరి ఎన్నికలవల్ల సుస్థిరమైన ప్రజాస్వామ్యబద్ధమైన సత్ ప్రభుత్వం ఏర్పడాలనీ, ఏర్పడుతుండనీ భారతి ప్రజానీకం ఎంతగానో వాంఛించింది. గమనించి మూడు మాసాలానండి సంభవిస్తూవున్న రాజకీయ పరిణామాలని చూస్తూవుంటే ఘోరమైన నిరాశ ఎదు రవుతున్నది తరతమభేదంతో ప్రస్తుత ప్రతిపక్షాల కాయకులతో చాలమంద - ఇంచుమించు అందలూ - దీనికి బాధ్యత వనడంలో సుదేహం యేమీలేదు. ప్రభుత్వ పక్షంలోకూడా సంహార దిగ్విజయం సాధించినవారి కుండరిలసిన బౌద్ధార్య మూ, హుంహరినమూ, ధీరత్వమూ మృగ్యాలుగానే అనిపించుచున్నవి ఎన్ని కురింతలా ఆకలించిచియ్యినా ప్రతి పక్షాలని నామగూపాల్లేవేమీందా తిరిగి తిరెత్తకుండా చెయ్యాలనేతపనే ఎక్కువగా దృశ్యమౌనం అవుతోంది. కక్ష సాధంపుధోరణే ప్రధానంగా ద్యోతక మౌతోంది. కాని ప్రజలూ, వారికప్త ముఖాలూ సత్పరిపాలనా అనేవిషయాల ముఖముకి స్ఫురిస్తున్నట్లే తోచును. అంత రంగికమూ, అంతగూతీయమూ అయిన

వాతావరణం కూడా కల్లోలితమై కాలుష్యభూయిష్టమై దర్శనం ఇస్తోంది కాని కాంతిసౌభాగ్యానికి నోవాదం ఇచ్చేగా కనబడడంలేదు.

ఎంతటి, ఏవిధమైన బలంకల ప్రభుత్వ మైనా సరియైనపక్షంలో గమించాలంటే సుశీలత మైన. విశేషవంశ మైనప్రతిపక్షం ఉండడం ఎంతైనా అవసరం అట్టి ప్రతి పక్షా వేర్వేరుతే యోగ్యతా, సమర్థతా, స్వార్థరహితమనీ, నేటి నాయకు లేకరి లోనూ పరివృశ్యమానం కావడం లేదు. మూగ పుష్పముదలలకల్లా, ఆకకాశవాదాల కల్లా కలిగిన అపజయ వరంభరంతో క్రుంగినోయి 'వివేకభ్రష్ట సంపాతమార్' అన్నట్లు దిగవనీల్లి పోవడమే జరుగు తోంది కాని సుగపాతం రివ్వంతైనా వేర్వేరుతున్న మూసిన కావరావడం లేదు. వాడుకాగ్రణుల వాదాలూ సమర్థ నలూ, బుకాయంపులూ, ఆరోపణలూ, చిత్రినాంచల్యాలూ చూస్తూవుంటే ఎవరి కైనా కోత ఘట్టక మానదు. చేజిక్కిన స్వర్ణావకాశాన్ని చేనేతిలా సర్వనాశనం చేసికొన్నామే అన్న పశ్చాత్తాపం, వివేకం వికోశనా కావరావడం లేదు. ఒకపుడు నాయకవణులుగా చెలామణి అయిన వాళ్ళింత నైచ్యంలోక దిగజారి పోవడం దేశదౌర్భాగ్యం అనుకోవాలే తప్ప మరేమీకాదు.

ప్రభుత్వ పక్షంలో నీలికలకోసం, అంతరంగిక విద్రోహాలకోసం ఎదురు చూడడమే తప్ప సరియైన ఆత్మవిమర్శ తో, నిగ్రహంతో, సమర్థతతో, త్యాగ నిరతితో, నేనాదీక్షతో, వ్యూహ నిర్మాణంతో ఆక్రమ ప్రభుత్వ విధానాలని ఎదుర్కోవాలి. సంస్కరించాలి అనే సదాశోచన శూన్య పాఠమేపాటోంది. సరియైన పదతిలో ఆశేవజనతనీ (ప్రజా నీకాన్ని) సేదపగల శ్రేష్టమైన నాయకత్వం ఉద్భవించవలసిన ఆకళిత గోచరిస్తూ వున్నది. రాష్ట్ర సంవర్ధిరంలో అట్టిశుభోదయంకోసం భారతజాతిక వంశ మే ఎదురుతెచ్చులు చూస్తోంది.

ఈ పుస్తకములు

1) నిర్వచన మహాభారతము (పదునెనిమిది పర్వములు)	రు. 50—00
2) నిర్వచన అధ్యాత్మ రామాయణము	రు. 20—00
3) నిర్వచన మహాభాగవతము	రు. 80—00
4) శ్రీ వేంకటేశ్వర విజయము	రు. 25—00
5) కందమాల నాటకము	రు. 5—00
6) వేణీసంహార నాటకము	రు. 5—00
7) గీత రామాయణము వాల్మీకమునకు గీతములు (అచ్చులో)	
8) దేవీ భాగవతము	
9) శతక సంపుటములు ఒక్కొక్కటి	రు. 5—00

కృతికర్త : ప్రకాశవంశుడు :

ముందుముద్రేక దేవస్థానము, ఎం. పి.

10-5-85, రామారావుపేట, కాకినాడ-1.

రచయితలకు మునవి

సంతోషముగను, సామనస్యముతోఁ గూడినవిగాను, నుండు విమర్శనాత్మక రచనలకు స్వాగతము. గ్రంథవిమర్శకు బ్రాహ్మ ఖ్యము. బౌద్ధమతము మిఱుని అభిప్రాయ భేదములకు సమచిత గౌరవము. వాఙ్మయమునఁ జేరఁదగు వివిధాంశములపైఁ దమ రచనలు పంపి మాకుఁ జేయుతనీయఁ బ్రార్థన. రచనలు సరగ్రాంథికములోఁ గాని, శిష్టవ్యావహారికములోఁ గాని యుండవచ్చును. సలక్షణములు రసవంతములు నగు పద్యరచనలకు ప్రత్యేక స్వాగతము.

వివాదాస్పదములుగాని, చట్టబద్ధమైన, మత, రాజకీయ, ఆర్థిక, శాస్త్రీయ విజ్ఞాన, పారమార్థిక, సాహిత్యాదులకు సంబంధించి వివిధప్రక్రియలకుఁ జెందిన వివిషయములమీఁది రచనలనైనఁ బ్రచురించుట మౌ యభిలాష.

రచన మాకుఁ జేరిన వారముతోఁజాలలోఁ బ్రచురణకు స్వీకరించిన విషయము రచయితలకుఁ దెలుపఁబడును. స్వీకరింపఁ బడని రచనలు త్రిప్పిపంపుటకు తగిన తపాలాస్థాంపులు రచనలతోపాటు పంపవలయును.

శ్రోతృపుస్తకములను రెవ్రూకి పంపువారు రెండుకాపీలు పంపఁగలరు. పంపఁబడిన ప్రతి పుస్తకముమీఁదను నీతియినంత వలకు రెవ్రూ ప్రచురింపఁబడును.

— ఎ డి ట రు.

అడ్రసు :—

సంపాదకుడు, ముందుముద్రేక దేవస్థానమునాస్తి,

రివైడ్డు తెలుగు రెక్కర, వి. టి. జి. కాలేజి,

6-8-7, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజనగర్), రాజమండ్రి-1.

